

Konceptet naturban

Möjligheter och risker med konceptets sociala och ekologiska effekter

Lovisa Gyllenswärd

Självständigt arbete • 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Masterprogrammet landskapsarkitektur för hållbar urbanisering

Uppsala 2024

Konceptet naturban. Möjligheter och risker med konceptets sociala och ekologiska effekter

The concept of naturban. Opportunities and risks with the concept's social and ecological effects

Lovisa Gyllenswärd

Handledare: Amalia Engström, SLU, Institutionen för stad och land; Landskapsarkitektur
Fysisk planering

Examinator: Lars Johansson, SLU, Institutionen för stad och land; Landskapsarkitektur
Landskapsförvaltning

Bitr. examinator: Andrew Butler, SLU, Institutionen för stad och land; Landskapsarkitektur
Fysisk planering

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E

Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture, A2E – Landscape Architecture for Sustainable Urbanisation – Master's Programme

Kurskod: EX0945

Program/utbildning: Masterprogrammet landskapsarkitektur för hållbar urbanisering

Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2024

Omslagsbild: Illustration: Amanda Wahlén, Sweco

Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Stadsutvecklingskoncept, naturban, Nacka kommun, Centrala Nacka, hållbar stadsutveckling, urbanekologi, miljöpsykologi, ekosystemtjänster, grön gentrifiering

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Publicering och arkivering

JA, jag ger härmed min tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag ger inte min tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Tack

Till Sofia Eskilsson som fanns med i startskedet av arbetsprocessen. Ditt kreativa och inspirerande utanför-boxen-tänk och vårt bollande av idéer under uppstarten är det jag hela tiden har kunnat tänka tillbaka på när jag har behövt påminna mig själv om kärnan och grundidén med arbetet.

Till Mattias Qviström för välbehövlig kritisk feedback och bra reflektioner under 90 % seminariet i juni. Du gav mig nya infallsvinklar på uppsatsens ämne och det arbete jag vid den tidpunkten hade gjort, vilket var startskottet till det som blev den här nya, förbättrade uppsatsen.

Till Amalia Engström som kom in i höstas som en räddare i nöden och styrde upp mina splittrade tankar. Med ditt tydliga och pedagogiska sätt att vara handledde du mig i att pussla ihop de bitar jag hade och att se vad det var jag saknade, för att kunna sätta ihop en ny, fullständig uppsats. Tack för ditt engagemang och konstruktiva, utvecklande kommentarer på arbetet.

Till Mikaela, Irja, Vide, David och Rodrigo för att vi har stöttat varandra genom processen, både i form av konstruktiv feedback på varandras arbeten såväl som virtuellt sällskap.

Sammanfattning

Forskning tyder på att mer grönska i den byggda miljön är avgörande för att kunna hantera de klimat- och folkhälsorelaterade utmaningarna som urbanisering och förtätning medför. Nacka kommuns stadsutvecklingskoncept naturban är ett försök att binda samman stadsutveckling med långsiktig hållbarhet. Konceptet ramar in visionen om hur stadsdelen Centrala Nacka ska förvandlas till en ny typ av tunnelbanestad där befintlig och ny natur tar mer plats i den byggda miljön. En blandning av kvaliteter av natur och urbanitet förväntas bland annat bidra till en klimatneutral och socialt hållbar stadsdel. Att döma av det som finns att läsa om konceptet förhåller det sig övergripande och visionärt i relation till den utveckling som planeras, då det främst har förekommit i sammanhang av gestaltning, estetik och marknadsföring av stadsdelen. Från en bakgrund av landskapsarkitektur är det av vetenskapligt intresse att fördjupa sig i de sociala och ekologiska anspelningarna konceptet bär på, och vad de potentiella effekterna med konceptet kan vara.

En kvalitativ tematisk analys av planeringsdokument ligger till grund för att besvara frågeställningarna: *Vad kännetecknar de sociala och ekologiska aspekterna av konceptet naturban i Nacka kommuns planeringsdokument för Centrala Nacka? Vad kan konceptet naturban medföra för effekter på sociala och ekologiska processer?* Den teoretiskt grundade studien syftar till att genom dialog mellan olika synsätt och perspektiv fördjupa kunskaperna och förståelsen för konceptet. Perspektiv av urbanekologi, miljöpsykologi, ekosystemtjänster och grön gentrifiering används för att undersöka konceptets möjligheter och risker.

Den tematiska analysen resulterar i fem teman som ringar in särdragen hos konceptet naturban: En utgångspunkt i den befintliga miljön; Kontraster, variation och samspel; Grönska integreras i bebyggelsen; Människors interaktion med natur och med varandra; Att peka på naturbana situationer och den naturbana invånaren. Studien konstaterar att konceptet naturban har potential att bidra med en rad positiva effekter på sociala och ekologiska processer. Riskerna med konceptet handlar inte i sig om vad konceptet föreslår för åtgärder, utan snarare hur det framställs och vilka andra värden grönskan förknippas med.

Nyckelord: Stadsutvecklingskoncept, naturban, Nacka kommun, Centrala Nacka, hållbar stadsutveckling, urbanekologi, miljöpsykologi, ekosystemtjänster, grön gentrifiering

Abstract

Research suggests that increased greenery in the built environment is crucial for addressing the climate- and public health-related challenges posed by urbanization and densification. Nacka Municipality's urban development concept, naturban, is an attempt to integrate urban development with long-term sustainability. The concept frames the vision of transforming the Centrala Nacka district into a new type of subway city where existing and new nature takes up more space in the built environment. A blend of qualities of nature and urbanity is expected to contribute, among other things, to a climate-neutral and socially sustainable city. Judging by available information on the concept, it appears to be overarching and visionary in relation to the planned development, as it has primarily been presented in the context of design, aesthetics, and marketing of the district. Coming from a background in landscape architecture, there is scientific interest in delving into the social and ecological implications the concept carries and what the potential effects of the concept might be.

A qualitative thematic analysis of planning documents serves as the basis for answering the research questions: *What characterizes the social and ecological aspects of the concept of naturban in Nacka municipality's planning document for Centrala Nacka? What effects can the concept of naturban have on social and ecological processes?* The theoretically grounded study aims to deepen knowledge and understanding of the concept through dialogue between different perspectives. Perspectives of urban ecology, environmental psychology, ecosystem services, and green gentrification are used to examine the opportunities and risks associated with the concept.

The thematic analysis results in five themes that encapsulate the characteristics of the concept of naturban: A starting point in the existing environment; Contrasts, variation, and interaction; Greenery integrated into the built environment; People's interaction with nature and with each other; Highlighting naturban situations and the naturban resident. The study concludes that the concept of naturban has the potential to contribute to a range of positive effects on social and ecological processes. The risks associated with the concept do not inherently stem from the proposed actions but rather how it is presented, and the other values associated with greenery.

Keywords: Urban development concept, naturban, Nacka Municipality, Centrala Nacka, sustainable urban development, urban ecology, environmental psychology, ecosystem services, green gentrification

Popular science summary

1. Introduction

The urban planning concept *naturban* is the vision for the district of Centrala Nacka, centered around the area of an upcoming subway station I Nacka Municipality. The aim is to combine qualities of nature with urban elements, applied as a concept for content, functions, design, and environment, shaping the unique character of Centrala Nacka (Nacka Municipality and Centrala Nacka Marknadsbolag 2021). Some of the key principles highlighted by the concept include emphasizing the place's identity in proximity to nature and water; supporting climate neutrality; promoting a sustainable and healthy lifestyle; and contributing to a more friendly and socially sustainable urban environment (Nacka kommun and Centrala Nacka Marknadsbolag 2021; Central Nacka Marknadsbolag 2023b). Multiple stages together form a long-term project for the development and expansion of the district, expected to be completed by 2040 (ibid). The development includes 6,000 new residences, 7,000 new job opportunities, a new district park, squares, green pathways, and city streets. The concept is developed through the platform Centrala Nacka Marknadsbolag AB in collaboration between officials and developers, to convey a vision of how existing and new nature can take up more space in the built environment, together with the planned exploitation.

My curiosity in studying the concept more closely is based on initial observations of connections to theoretical discussions from my education, which involve both potential opportunities and potential risks associated with the concept. Primarily, I want to approach it from an urban ecological perspective, considering the city as its own ecosystem with constantly interacting processes involving both human and naturally created components. This leads me to contemplate what happens when the concept of *naturban* is added to the equation and what the effects generated by the concept might look like. Coming from a background in landscape architecture, there is scientific interest in delving into the social and ecological implications the concept carries and how its effects may influence ecological and social processes in the area. In a broader perspective, a study like this can illuminate the complexity of addressing various sustainability aspects encompassed in contemporary urban planning and draw conclusions about how the concept of *naturban* relates to it.

2. Purpose and research questions

The concept of *naturban* is a relatively new phenomenon that has so far revolved heavily around design, aesthetics, and marketing for the Centrala Nacka district. A deeper, comprehensive description of what characterizes a *naturban* development and what the concept can concretely contribute, especially in terms of social and ecological aspects, is lacking. Given that the concept encompasses associations and hints at sustainability, it is reasonable to question the concept's risk of being merely a trendy expression for sustainability for marketing purposes. A theoretically grounded examination of the concept could enhance credibility and utility; furthermore, the concept would benefit from attention to potential risks.

The purpose of the study is to deepen the knowledge of the concept, as well as to examine, through an urban ecological perspective, what the possible effects of the concept may be, its opportunities, and risks. The study is based on Nacka Municipality as the originator and user of the concept of naturban. To achieve the purpose, the following research questions are intended to be answered: *What characterizes the social and ecological aspects of the concept of naturban in Nacka municipality's planning document for Centrala Nacka? What effects can the concept of naturban have on social and ecological processes?*

3. Theoretical background

The work is delimited to a theoretical framework addressing some of the central issues within the discipline of landscape architecture. The study is conducted within the framework of an urban ecological perspective, meaning that the primary focus is on studying the interaction between various processes within an urban system. An environmental psychology perspective confines the study to the role and scope of landscape architects, shifting the discussions specifically to the relationship between humans and nature/environment. Perspectives on ecosystem services and green gentrification are used as tools and support to examine the potential effects of the concept of naturban and, consequently, the potential opportunities and risks associated with the concept. With different angles and approaches, they touch upon various types of feedback between social and ecological functions and processes in an urban context.

4. Method and materials

A qualitative thematic analysis of planning documents from Nacka Municipality was conducted to answer the research questions. Braun and Clarke (2006) describe the method as involving the identification of recurring patterns in a dataset, where the collected material is coded and organized into groups, which are then analyzed to form different themes. The empirical analysis lies in how the researcher arrives at various themes by organizing data and summarizing, interpreting, and theorizing about the significance of identified patterns. The data material is thus interpreted and analyzed in conjunction with the theoretical framework.

The material studied was general descriptions of the concept, as well as two specific projects, Nya Gatan and Kvarteret Grønn, located in the core of the district. These projects were the most developed in the area at the time of writing this thesis and they have been shaped by the concept in various ways. The material studied consisted of text and images from planning documents, brochures, and websites available as public documents on Nacka Municipality's website (nacka.se) and Centrala Nacka's website (centralanacka.se). The collection and coding were based on the study's overarching theoretical foundations in urban ecology and environmental psychology, and with the study's research questions in mind. Seeing Centrala Nacka through an urban ecological approach was helpful to start thinking about what can happen at the site when the concept of naturban is added to the equation, and thus what the effects of the concept can look like. An environmental psychology approach was helpful in introducing thoughts about how the relationship between people and their surroundings is affected by this. Using coding, the data material was sorted into different groups. An analysis of these groups resulted in identified themes that encapsulate the characteristics of the concept from social and ecological aspects.

Perspectives of green gentrification and ecosystem services were helpful in examining the effects of the concept in more detail.

5. Result and analysis

The thematic analysis resulted in five themes. *Theme one: A starting point in the existing environment.* The local landscape, nature, and the surrounding environment serve as the motif and the primary starting point for the design. The concept incorporates a celebration of the site's existing character and identity, allowing the local landscape to inspire the planned developments. *Theme two: Contrasts, variation, and interaction.* A blend of equal parts urban and green qualities creates contrasts between the ordered and the disordered. This is expressed partly through the interweaving of ecological functions and processes with the built environment and partly through varied vegetation, combining cultivated and wild greenery. *Theme three: Greenery integrated into the built environment.* The concept is characterized by greenery being visible and occupying space within the built environment, through green roofs, vertical greenery, terraces, greenhouses, and balconies. It supports multifunctional ecosystem services and creates a green aesthetic for the district. *Theme four: People's interaction with nature and with each other.* The concept is said to contribute to a friendlier city that promotes encounters between people. This is expected to happen through the experiential values that greenery adds to, meeting spaces in the district, and the opportunity for personal cultivation within the residential areas. *Theme five: Highlighting naturban situations and the naturban resident.* Through the promotion of the district, the municipality has made a name for itself with the concept of naturban. A repetitive message is emphasized regarding what is considered naturban and how the naturban resident lives, intertwined with descriptions of sustainability.

With a foundation in an urban ecological perspective, acknowledging constant dynamic feedback between the built, biophysical, and social aspects, and an environmental psychology perspective stating that people's experiences with their surroundings influence behavior, experiences, and values, the concept and its potential effects were questioned and challenged. This was achieved by analyzing the content of the different themes with the support of the theoretical framework on ecosystem services and green gentrification.

6. Discussion and conclusion

The study concludes that the concept has potential to contribute to a range of positive effects on social and ecological processes. The outcome depends on the concept's further implementation, where a balanced and conscious strategy that considers both environmental and social needs become crucial to maximize positive effects and minimize potential risks. Based on urban ecology theories, the implementation of the concept of naturban is an excellent initiative to preserve and add more greenery to the urban environment, as it can improve the green infrastructure, increase biodiversity, and promote urban ecosystem services that favor the interaction between people and nature. The risks associated with the concept do not inherently stem from the proposed actions but rather how it is presented, and the values associated with greenery, or the appearance of such associations. To minimize the consequences of contradictory processes that may contribute to green gentrification, a deeper analysis of existing social structures is required for the implementation of the concept.

Innehållsförteckning

1. Inledning	10
1.1 Problemformulering.....	12
1.2 Syfte och frågeställningar	12
1.3 Avgränsningar.....	13
1.4 Målgrupp	13
1.5 Begreppsdefinitioner.....	14
2. Bakgrund: framväxten och användningen av naturban	15
2.1 Stadsutvecklingskoncept för Centrala Nacka	15
2.2 Tidigare forskning.....	19
3. Teoretisk bakgrund	21
3.1 Övergripande teoretiska utgångspunkter	21
3.1.1 Urbanekologi.....	22
3.1.2 Miljöpsykologi inom landskapsarkitektur	23
3.2 Fördjupande teoretiska perspektiv.....	24
3.2.1 Ekosystemtjänster	25
3.2.2 Grön gentrifiering.....	27
4. Metod och material	30
4.1 Metodologi.....	30
4.2 Tematisk analys.....	31
4.3 Urval.....	31
4.3.1 Kvarteret Grønn.....	32
4.3.2 Nya Gatan	33
4.3.3 Naturbana Centrala Nacka	34
4.4 Insamling och analys av data	35
4.5 Etiska aspekter.....	36
5. Resultat och analys	38
5.1 En utgångspunkt i den befintliga miljön.....	39
5.1.1 Hyllning till platsens karaktär och identitet	39
5.1.2 Det lokala landskapet leder vägen.....	40
5.2 Kontraster, variation och samspel	42
5.2.1 Att blanda kvaliteter av stad och natur	42
5.2.2 Staden och naturen samverkar	43
5.2.3 Kulturellt och ekologiskt värdefull natur.....	45
5.3 Grönska integreras i bebyggelsen.....	45
5.3.1 Multifunktionella ekosystemtjänster	45
5.3.2 En grön estetik	49

5.4 Människors interaktion med natur och med varandra	49
5.4.1 Möten mellan människor	49
5.4.2 Kunskap om ekologiska processer	50
5.4.3 Allmän platsmark och kvartersmark.....	51
5.5 Att peka på naturbana situationer och den naturbana invånaren	52
5.5.1 Marknadsföring och varumärkesbyggande	53
5.5.2 Löften om en hållbar livsstil.....	54
5.6 Sammanfattning resultat.....	55
6. Diskussion och slutsatser.....	56
6.1 Resultatdiskussion.....	56
6.1.1 Konceptets kännetecken	57
6.1.2 Konceptets effekter	58
6.2 Slutsatser	62
6.3 Metoddiskussion.....	62
6.4 Reflektion kring studiens innehåll och behov av vidare forskning.....	64
Referenslista	66
Figurförteckning.....	72

1. Inledning

Sommaren 2022 var jag praktikant på planenheten på Nacka kommun och där kom jag för första gången i kontakt med stadsutvecklingskonceptet naturban. Den framväxande stadsdelen Centrala Nacka (se figur 1) ska utvecklas i linje med konceptet naturban, vars förväntade resultat beskrivs som **"[...] en levande och öppen stadsdel med en karaktär och identitet som skapas genom det dynamiska mötet mellan stadens puls och naturens lugn. En plats med mångfald och kontraster där naturen och det urbana möts på nya sätt och trivs tillsammans."** (Nacka kommun 2021a). Namnet är en ordlek, en sammansättning av orden natur och urban, som på ett intuitivt sätt ger associationer till en stadsmiljö med inslag av mycket grönska. Konceptet är framtaget av kommunen, som ett sätt att förmedla en vision om hur befintlig och ny natur ska ta mer plats i den byggda miljön i samband med den exploatering som planeras. Några av de främsta utgångspunkterna som lyfts med konceptet är att det: framhäver platsens identitet av närhet till natur och hav, understödjer klimatneutralitet, främjar en hållbar och hälsosam livsstil, samt att det bidrar till en mer vänlig och socialt hållbar stadsmiljö (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021; Centrala Nacka marknadsbolag 2023b).

Figur 1: Nacka kommun med angränsande kommuner, Centrala Nacka markerat i rosa.

Negativa klimatförändringar och sämre folkhälsa är globala problem som bland annat kommer ur en ökad urbanisering, exploatering och förtätning (Goode 2020). Det grundar sig i att en tätare bebyggelsemiljö i många fall medför att andelen grönytor och friytor minskar till följd av att andelen hårdgjorda ytor ökar, som i sin tur får negativa konsekvenser på lokalklimat, biologisk mångfald, livsmiljöer, naturlig fördröjning av dagvatten, ekologiska samspel och människors välbefinnande (C/o City 2023). Goode (2020) pekar på vikten av att upprätthålla en stabil grönblå infrastruktur och biologisk mångfald som viktiga förutsättningar för att kunna hantera eller motverka nutida och framtida utmaningar i städer, vilket talar för behovet av att bevara och tillföra mer grönska i den byggda miljön som en avgörande faktor.

Konceptet naturban är ett av alla exempel som föreslår hur vägen och verktygen till mer hållbara städer kan se ut. I marknadsföringen av Centrala Nacka framställs en bild av att staden och naturen ska leva i symbios med varandra och samverka. Med avstamp i att kombinera kvaliteter av natur och urbanitet påstås konceptet bland annat bidra till en mer **“hållbar och vänlig stad”** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023b) samt att konceptet sägs **“påverka både den fysiska och sociala miljön”** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023a). Idag finns en uppsjö av stadsutvecklingsprojekt som marknadsförs som hållbara, anspelar på sociala och ekologiska värden, och frekvent använder uttryck som *smart*, *grönt*, *hållbar livsstil*, *resilient* och *klimatneutralt*. Inte minst syns detta i de svenska exemplen Hammarby Sjöstad, Västra Hamnen och Norra Djurgårdsstaden, som Naturbana Centrala Nacka på många sätt har likheter med. Holgersen och Hult (2020) beskriver hur bilden av svensk och skandinavisk urban hållbarhet är varumärkesbyggande och något som säljer bra internationellt. Ofta är retoriken kring hållbar stadsplanering paketerad som att det ska gynna ekonomisk tillväxt och rädda klimatkrisen, och de största vinsterna för samhället beskrivs i termer av ekosystemtjänster, folkhälsa och klimatanpassning (ibid).

Det finns gentrifieringsstudier som uppmärksammar vad lokala hållbarhetsåtgärder kan få för påverkan i ett större, samhälleligt perspektiv, och som visar på orättvisor i tillgång och kvalitet på grönytor och rekreationsmöjligheter. Anguelovski et al. (2018a) synliggör hur påkostade, storskaliga hållbarhetsprojekt i förlängningen kan bidra till en sämre social hållbarhet, utifrån socioekonomiska skillnader som avgör människors möjlighet att exponeras för kvalitativa och upplevelserika grönstrukturer. De menar på att specifikt marknadsföring av hållbara stadsutvecklingsprojekt är en bidragande faktor till detta i och med det narrativ de reproducerar, något som det generellt sett saknas en hänsyn till idag hos planerare och arkitekter (ibid), och därför är det viktigt att studera hur urban hållbarhet framställs och genomförs.

Med anledning av att konceptet är relativt nytt är utbudet av projektexempel som visar vad kommunen menar med naturban stadsutveckling få. Det är många

pågående detaljplaner i området, men de flesta är i initieringsskedet. Centrala Nacka marknadsbolag AB är ett kommunägt bolag som arbetar med varumärkeshöjande insatser, samordning, innovation och kommunikation kring utvecklingen av stadsdelen och det naturbana konceptet. Att döma av det som finns att läsa idag om kommunens arbete med naturban är det svårt att greppa vad konceptet konkret innebär, vilka åtgärder som föreslås och vad åtgärderna i sin tur får för verkliga effekter. Hittills har konceptet förhållit sig övergripande och visionärt i relation till den utveckling som planeras, då det främst har förekommit i sammanhang av gestaltning, estetik och marknadsföring för stadsdelen.

Nyfikenheten inför att studera konceptet närmre grundar sig i att jag initialt kan se kopplingar till teoretiska resonemang som jag har med mig från min utbildning, som innebär både potentiella möjligheter och potentiella risker med konceptet. Primärt vill jag ta avstamp i ett urbanekologiskt synsätt på staden som ett eget ekosystem med ständigt återkopplande processer av både mänskligt och naturligt skapta komponenter. Det får mig att fundera vad som händer när konceptet naturban adderas till ekvationen, och hur effekterna konceptet genererar kan se ut. Från en bakgrund av landskapsarkitektur är det av vetenskapligt intresse att fördjupa sig i de sociala och ekologiska anspelningarna konceptet bär på, och hur effekterna med konceptet kan påverka ekologiska och sociala processer på platsen. I ett större perspektiv kan en sådan här studie belysa komplexiteten i att tillgodose olika hållbarhetsaspekter som ryms i samtida stadsplanering, och landa i slutsatser om hur konceptet naturban förhåller sig till det.

1.1 Problemformulering

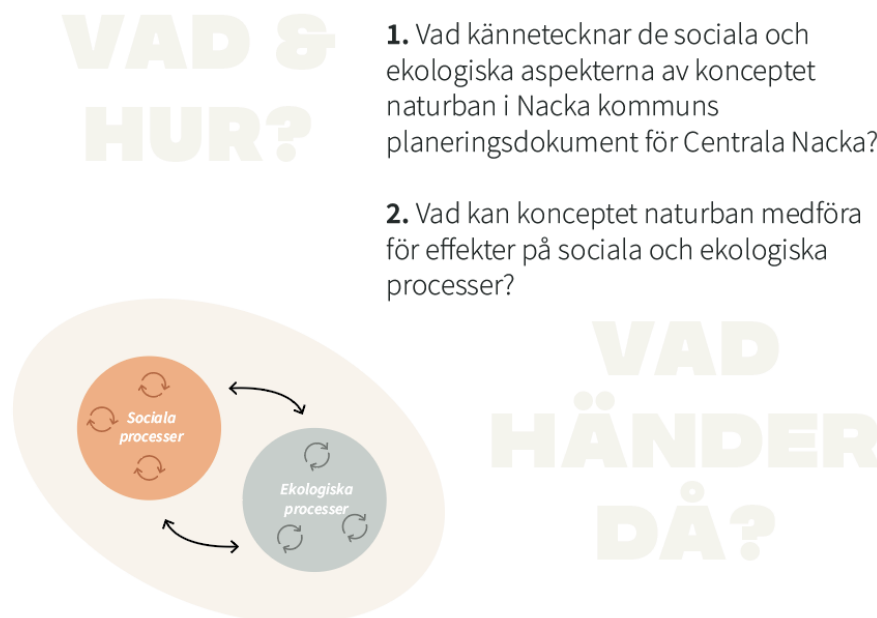
Konceptet naturban är ett relativt nytt fenomen som hittills har kretsat mycket kring gestaltning, estetik och marknadsföring för stadsdelen Centrala Nacka. Konceptet upplevs vara just konceptuellt, övergripande och visionärt. En djupare, samlad beskrivning av vad som kännetecknar en naturban stadsutveckling och vad konceptet konkret kan bidra med saknas, framför allt de sociala och ekologiska aspekterna. Med anledning av att konceptet inrymmer associationer och antydningar till hållbarhet är det därför rimligt att ifrågasätta konceptet för att endast vara ett trendigt uttryck för hållbarhet i marknadsföringssyfte. En teoretiskt grundad undersökning av konceptet skulle kunna stärka trovärdigheten och användningen, dessutom skulle konceptet gynnas av att risker uppmärksammas.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att fördjupa kunskaperna om konceptet naturban, samt att genom ett urbanekologiskt perspektiv undersöka vad de tänkbara effekterna av konceptet kan vara, dess möjligheter och risker. Studien utgår från Nacka kommun som grundare och användare av konceptet naturban.

För att uppnå syftet avses följande frågeställningar besvaras:

- Vad kännetecknar de sociala och ekologiska aspekterna av konceptet naturban i Nacka kommuns planeringsdokument för Centrala Nacka?
- Vad kan konceptet naturban medföra för effekter på sociala och ekologiska processer?

Figur 2: Uppsatsens frågeställningar.

1.3 Avgränsningar

Arbetet är geografiskt avgränsat till en svensk kontext, sett till faktorer som kultur, klimat, befolkningstäthet och nationella lagar. Dock utgörs en stor del av det teoretiska underlaget av referenser som inte utgår från en svensk eller nordisk kontext.

Tematiskt är arbetet avgränsat som en studie på ett stadsutvecklingskoncept. Eftersom uppsatsen avser att avsluta studier inom huvudområdet landskapsarkitektur är arbetet avgränsat till ett teoretiskt ramverk som är vanligt för landskapsarkitekturdisciplinen. De valda teorierna för studien är urbanekologi, miljöpsykologi, grön gentrifering och ekosystemtjänster. Därmed behandlar studien främst samspelet mellan ekologiska och sociala funktioner och processer i ett urbant landskap, och utesluter att undersöka andra aspekter av konceptet.

1.4 Målgrupp

Uppsatsen vänder sig främst till planerare och arkitekter, men kan även vara av intresse för språkvetare och idéhistoriker. Studien kan även fungera som ett

underlag för Nacka kommun i deras fortsatta arbete med konceptet naturban, som ett teoretiskt tillägg till det de redan har.

1.5 Begreppsdefinitioner

Genom studien används *sociala processer*, *ekologiska processer*, *natur* och *urbant* som centrala begrepp. Nedan redogörs för hur respektive begrepp definieras och används genom studien.

Ekologiska processer: Ekologiska processer inkluderar växter och djur i bred bemärkelse. Deras livscyklar, kretslopp, näringskedjor och sammansättning av olika ekosystem. Det omfattar grundläggande förutsättningar för liv i form av ekologiska samspel, habitat och livsmiljöer, sammansättning av arter och populationer, blå- och grönstrukturer, spridningssamband och biologisk mångfald. Det inkluderar även arters förmågor att anpassa sig till förändringar. (Anderson 2020).

Sociala processer: Sociala processer innefattar olika former av mänsklig aktivitet och beteenden; interaktioner, förändringar och anpassning. Inom sociala processer ryms aspekter så som trygghet, hälsa, välbefinnande, jämlikhet, inkludering och identitet som formar hur människor beter sig. Genom att förstå sociala processer kan vi få bättre kännedom kring utvecklingen av mänskliga samhällen (Bonaiuto och Bonnes 2002).

Natur: Till skillnad från ekologiska processer används ordet natur främst som ett objekt eller ett attribut, där ekologiska processer ingår på ett djupare plan. Det handlar om bilden och föreställningen om vad natur är och människans syn på naturen, såväl påverkad som opåverkad av människan.

Urbant: Ett ord som ger associationer till vad en stad eller stadsmiljö är i struktur, sammanhang och funktion. I samma beskrivning ingår även ordet stadsmässigt. Det handlar om bilden och föreställningen om vad en stad är.

Sammanfattningsvis används *ekologiska processer* och *sociala processer* för att peka på något levande, dynamiskt som hela tiden kan förändras och påverkas. *Natur* och *urbant* används snarare som ett statiskt objekt, utseende eller attribut.

2. Bakgrund: framväxten och användningen av naturban

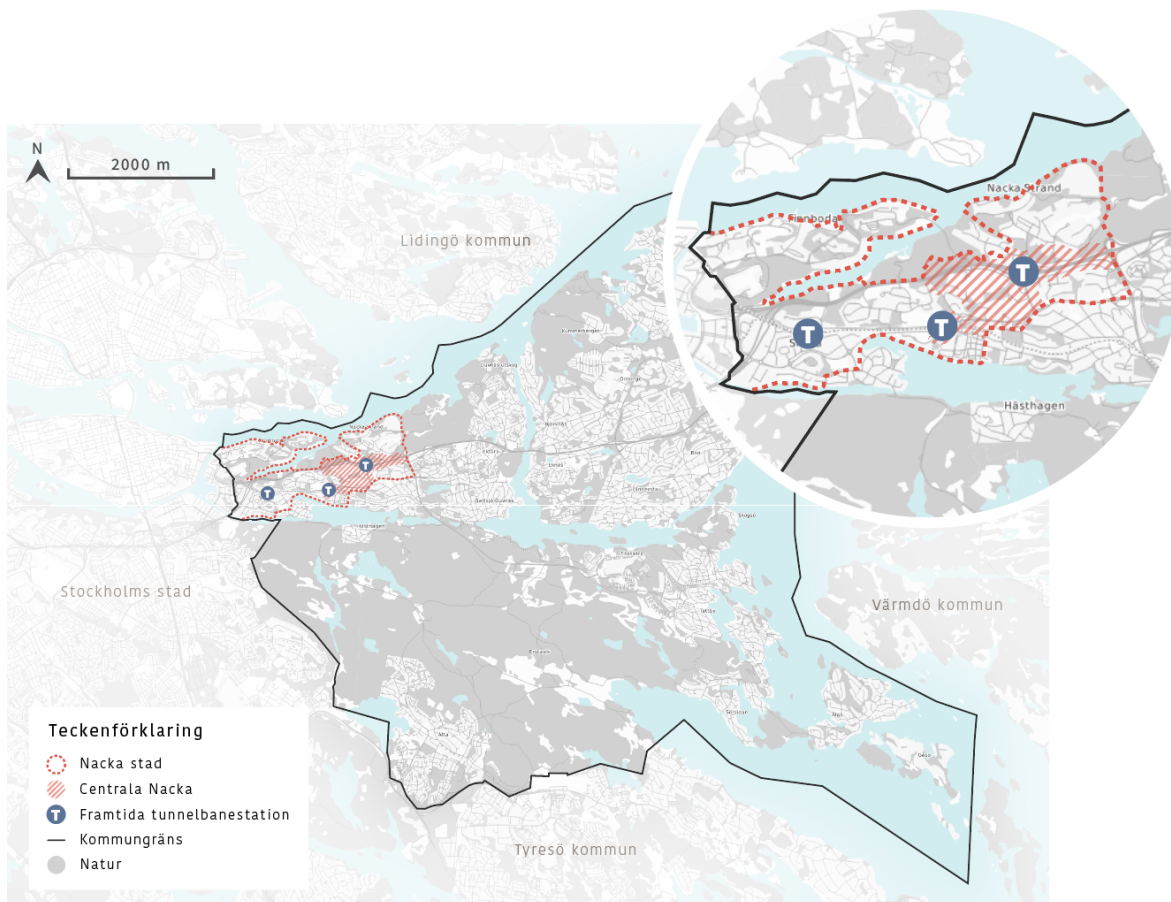
Det här kapitlet ger en bakgrund till hur Nacka kommuns arbete med konceptet naturban utvecklades, samt tidigare forskning på ämnet vars resultat är relevanta för studien.

2.1 Stadsutvecklingskoncept för Centrala Nacka

Nacka kommun är belägen i östra delen av Stockholms region, mellan Stockholms täta stadskärna och Värmdös skärgårdslandskap (se figur 3). Sedan 2019 har kommunen använt naturban som ett koncept för hur stadsdelen Centrala Nacka ska utvecklas¹. Det som ledde fram till tillblivelsen av konceptet har sin början i 2013 års Stockholmsförhandling då det bland annat beslutades om att tunnelbanans blåa linje ska förlängas till Nacka (Region Stockholm u.å.). Centrala Nacka ingår i *den centrala regionkärnan* som finns utpekad i den regionala utvecklingsplanen för Stockholm, RUF5 2050. Här ska en tät sammanhängande bebyggelse och en mycket hög tillgänglighet till kollektivtrafik finnas (Stockholms läns landsting 2018). För Nackas del inkluderar det så kallade tunnelbaneavtalet ett tillskott på 13 500 nya bostäder längs med de framtida tunnelbanestationerna i den delen av kommunen som kallas för Nacka Stad (se figur 3). Översiktsplanens strategi är att Nacka Stad ska förtätas och innehålla blandade funktioner, något som bygger på visionen *Nära och nyskapande* och den strukturplan som togs fram 2015 (Nacka kommun 2018). Detaljplaneprogrammet för Centrala Nacka visar på en ambition om en tät, sammanhållen kvartersstadsstruktur som är attraktiv, hållbar och levande (Nacka kommun 2015). Allt detta öppnade upp möjligheterna för att ta ett helhetsgrepp om området för tunnelbanans slutstation, när det nu ska byggas stad i Centrala Nacka.

Stadsdelens befintliga miljö har länge varit funktionsuppdelad och präglad av ett modernistiskt stadsplaneringsideal (se figur 4), bestående av handelsklustret Nacka Forum, stadshuset, skolor och gymnasium, idrottsbyggnader, sparad naturmark mellan bebyggelsen, verksamhetsområden och det storskaliga vägrummet Värmdöleden (Nacka kommun 2015). Det som karaktäriserar Centrala Nackas geografiska läge är närheten till Stockholms stadskärna, samtidigt som ostörda miljöer för rekreation i form av skärgård, sjöar, hav och varierad natur finns (Nacka kommun 2011). Den osammanhängande bebyggelsen och avsaknaden av en tydlig identitet som centrum och mötesplats, i kombination med den befintliga naturen och innerskärgårdslandskapet som kännetecknar Nacka så väl, ledde till formuleringar om en naturban stad som vision för Centrala Nacka¹.

¹ Nina Åman, stadsarkitekt, Nacka kommun, personlig kommunikation 2023-03-08

Figur 3: Karta över Nacka kommun. Webb-karta © Nacka kommun (2023), bearbetad av författaren.

Figur 4: Centrala Nacka idag. Stadsdelen är präglad av ett funktionsuppdelat, modernistiskt stadsplaneringsideal.

År 2018 upphandlades Gehl Architects som konsulter för att tillsammans med kommunen utföra en omfattande analys av stadsrum och stråk i Nacka stad. Allt sammanställdes i en rapport som innehåller en nulägesbeskrivning samt rekommenderade utvecklingsåtgärder. Resultatet av analysen landade i fem strategier: lyfta fram kulturmiljön, bejaka naturen, använd topografin, dra in grönskan i staden och skapa kopplingar till vattnet (Gehl Architects och Nacka kommun 2019). Kommunen tog fasta på slutsatserna och arbetade vidare med fynden i analysen i samband med bland annat utvecklingen av konceptet naturban, och därför kan rapporten *Stråk och platser i Nacka Stad. Vision för Identitet & Program i de offentliga rummen* (se figur 5) ses som en slags språngbräda till konceptets framväxt¹.

År 2020 grundades Centrala Nacka marknadsbolag AB. Deras uppgift är att med marknadsföring och varumärkeshöjande insatser skapa större attraktivitet kring Centrala Nacka som en attraktiv stadsdel att bo, verka och besöka, samt att fungera som en plattform för innovation, samordning och utveckling för aktörer som verkar i stadsdelen (Nacka kommun 2021b). Konceptet naturban är utvecklat via denna plattform, i ett samarbete mellan tjänstemän och byggaktörer. Kvaliteten på innehållet förväntas nås genom engagerade aktörer, där visionen står som det primära och krav och styrning kommer därefter och utvecklas tillsammans med marknaden².

Figur 5: Centrala Nacka år 2040 (Gehl Architects/Nacka kommun 2019). Används med upphovspersonens tillstånd. Bilden är beskuren.

¹ Nina Åman, stadsarkitekt, Nacka kommun, personlig kommunikation 2023-03-08

² Helena Jeppsson, strategisk landskapsarkitekt, Nacka kommun, personlig kommunikation 2023-02-02

År 2021 blev Nacka kommun en del av innovationsprogrammet Viable Cities som arbetar för hållbara och klimatneutrala städer. I samma veva startades projektet Klimatneutrala Nacka 2030, där naturbana Centrala Nacka står i fokus för när nya arbetssätt ska testas (Nacka kommun 2022a). Inom projektet finns ambitioner om att den framväxande stadsdelen ska möjliggöra för en mer hållbar livsstil, både socialt och klimatsmart, och att samarbetet med Viable Cities ska intensifiera det arbetet.

Konceptet naturbanan är visionen för Centrala Nackas kärna, centrerat kring området för den kommande tunnelbanestationen, som tar avstamp i att kombinera kvaliteter av natur tillsammans med kvaliteter av urbanitet (se figur 6). Naturbanan appliceras som ett koncept för innehåll, funktioner, gestaltning och miljö, vilket blir den unika karaktären för Centrala Nacka (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Konceptet används även för att marknadsföra platsen utåt. Det är tillika ett styrmedel för kommunen gentemot byggaktörerna, där flera etapper tillsammans utgör ett långsiktigt projekt för stadsdelens utveckling och utbyggnad som förväntas stå klar 2040 (ibid). I hela stadsdelen ska sammantaget 6 000 nya bostäder och 7 000 nya arbetsplatser tillkomma, tillsammans med en ny stadsdelspark, torg, gröna stråk och stadsgator.

Figur 6: Visionsbild naturbana Centrala Nacka. Illustration: Amanda Wahlén, Sweco. Används med upphovspersonens tillstånd.

2.2 Tidigare forskning

Torsson-Frej (2020) behandlade Nacka kommuns koncept naturban i sitt examensarbete då han undersökte huruvida kommunen tenderar att vara influerad av en nyliberal planering i och med utvecklingen av Centrala Nacka, samt hur Centrala Nacka marknadsbolag AB och konceptet naturban påverkar stadsutvecklingen i förhållande till det. Nyliberal planering betraktas som en samhällelig process snarare än en ideologisk hållning, och kännetecknas bland annat av vinstambitioner för privata aktörer, en marknadsstyrd resursfördelning, fokus på ekonomisk tillväxt, samt privat-offentliga partnerskap (ibid). Denna planeringspraktik är kritiserad för oförmågan och oviljan att skapa en stad som är till för alla, genom att endast attrahera en bemedlad grupp av människor, den kreativa medel- och överklassen, som anses bidra till stadens ekonomiska tillväxt och dynamik.

Torsson-Freij (2020) slutsatser är att Nacka kommun visar upp vissa tecken på nyliberal planering i översiktsplanen och planprogrammet för Centrala Nacka men att konceptet naturban bär på svaga kopplingar, främst med avseende på att platsen är relativt oexploaterad och att det därmed inte finns belägg för en önskan om att "rensa upp" eller bygga bort det som anses missgynna en ekonomisk tillväxt. Dock konstaterar studien att kommunen med hjälp av konceptet naturban och tillhörande marknadsföring försöker frångå den klassiska bilden av vad en tunnelbaneförort är, vilket tangerar ett resonemang om att bygga bort det som anses oönskat eller missgynnande. Vidare framför studiens resultat att det privat-offentliga partnerskapet som i nyliberal mening syftar till att driva intressen hos privata företag, här snarare används som ett sätt för kommunen att driva igenom sin vilja, att kunna förmedla en vision när det inte går att ställa krav (ibid). I och med att kommunen är en stor markägare stärks deras egna resurser av den avkastning som markanvisningarna genererar, vilket kan användas för att investera i de allmänna ytorna i stadsdelen.

Forskningsresultaten är relevant information att ta med sig in i den här studien eftersom de ger en bild av konceptets roll i samhällsplaneringen och den kontext naturban är sprungen ur. Vissa saker som studien tar upp går att bygga vidare på och lyfta även i ljuset av sociala- och ekologiska processer. Vem man planerar för och vem staden är tänkt att tilltala är centrala frågor inom forskningsgrenen grön gentrifering, där specifikt demografiska och socio-ekonomiska skillnader studeras i relation till fördelningen och kvaliteten av offentliga grönområden (Anguelovski et al. 2018a). Andra delar av forskningsresultaten går att se från nya synvinklar genom den här studiens forskningsområde. Torsson-Frej (2020) har skrivit sitt arbete inom huvudämnet samhällsplanering och har således en annan akademisk och teoretisk bakgrund än vad det här arbetet har och avser att inkludera. Hans kritiska förhållningssätt skiljer sig även från den här studiens pragmatiska läggning. Exempelvis drar han en koppling till konceptets förslag om levande bottenvåningar

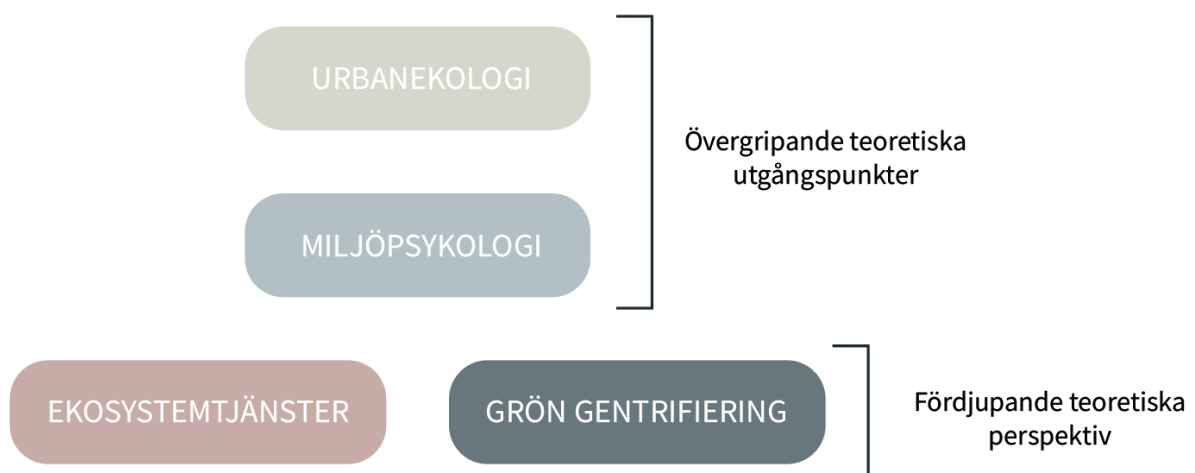
som ett typiskt särdrag för nyliberal planering, med argumentet att det förväntas attrahera en viss typ av invånare som är köpbenägna, men han utesluter resonemang kring vad det kan generera för effekter av social kontroll och upplevelsevärden för förbipasserande.

Nacka kommuns koncept naturban har inte studerats som forskningsämne inom ramen för landskapsarkitektur tidigare, och i synnerhet har inte en fördjupning av de ekologiska och sociala aspekterna av konceptet undersökts.

3. Teoretisk bakgrund

I det här kapitlet presenteras de teoretiska verktyg och begrepp som har varit relevanta för att förstå, planera och genomföra studien, samt för att tolka studiens resultat.

Eftersom uppsatsen avser att avsluta studier inom huvudområdet landskapsarkitektur är arbetet avgränsat till ett teoretiskt ramverk som adresserar några av de centrala frågorna inom disciplinen. Genom studien tillämpas det som nedan benämns som *övergripande teoretiska utgångspunkter* som studiens "glasögon", och *fördjupande teoretiska perspektiv* används som verktyg och stöd för att undersöka vad konceptet naturban kan leda till för effekter, och därmed vilka de potentiella möjligheterna och riskerna med konceptet är (se figur 7). Högst upp i det teoretiska underlagets hierarki finns övergripande teoretiska utgångspunkter som utgörs av urbanekologi och miljöpsykologi. Inom fördjupande teoretiska perspektiv finns ekosystemtjänster och grön gentrifiering.

Figur 7: Det teoretiska underlagets hierarki.

3.1 Övergripande teoretiska utgångspunkter

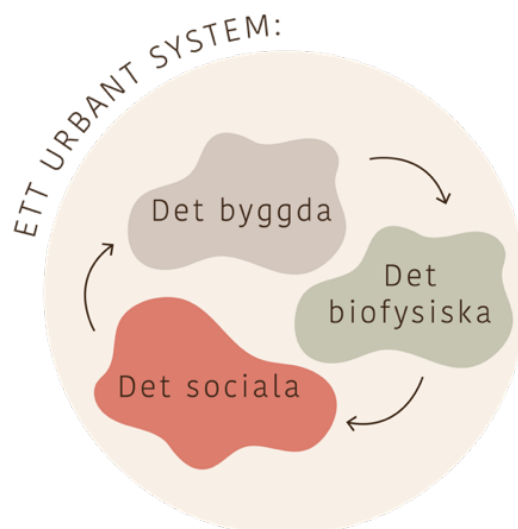
Studien görs inom ramen för ett urbanekologiskt synsätt, vilket innebär att det huvudsakliga fokuset ligger i att studera samspelet mellan olika processer inom ett urbant system. Ett miljöpsykologiskt perspektiv avgränsar studien till landskapsarkitektens roll och bevakningsområde, och flyttar resonemangen till specifikt relationen människa – natur/omgivning. Även om urbanekologi och miljöpsykologi på många sätt överlappar varandra redogör det här kapitlet för en beskrivning av respektive teoretiskt synsätt var för sig. Den största skillnaden mellan teoriernas synsätt är att urbanekologi studerar städernas inneboende processer och system och förändringarna inom dessa, medan miljöpsykologiska resonemang kan

vara ett sätt att förklara dessa förändringar och relationer utifrån människors upplevelser, beteenden och interaktioner i relation till sin omgivning.

3.1.1 Urbanekologi

Urbanekologi är ett tvärvetenskapligt ämne och en förgrening inom ekologi som studerar samspelet mellan sociala (mänskliga) och ekologiska (naturliga) processer i en urban miljö, främst hur mänskliga aktiviteter påverkar ekologiska mönstren (McIntyre 2020). Till skillnad från den traditionella ekologin där människan betraktas som utomstående och utanför studier av ekologiska system och processer, betraktar urbanekologiska studier människor och ekologiska processer som en integrerad helhet och som en del av samma system, så kallade socio-ekologiska system (Stockholm Resilience Centre TV 2013).

Ett urbanekologiskt perspektiv möjliggör en syn på staden som ett eget, unikt ekosystem innehållande både naturliga och mänskligt skapta beståndsdelar (Goode 2020). Det urbana systemet delas in i de tre samverkande komponenterna: det byggda, det biofysiska och det sociala (se figur 8), vilka är beroende av varandra och som det konstant sker dynamiska återkopplingar mellan (Stockholm Resilience Centre TV 2013). Förenklat kan det illustreras som att en stad har ett antal inneboende komponenter - bestående av exempelvis parker, träd, djur, människor, byggnader, infrastruktur, transporter, livsmedel, energiförsörjning, avfallshantering, urbant jordbruk, skolor, sjukhus och handel – vilka alla påverkar och påverkas av varandra, utifrån de utbyten som sker mellan dem. Genom att studera städer med detta synsätt går det att analysera dels hela systemets mönster, dels processerna av utbytet som pågår mellan och inom komponenterna, som enkelt uttryckt handlar om negativa eller positiva återkopplingar, vilket bidrar till en större förståelse för hur inre och yttre påfrestningar påverkar städernas långsiktiga förmåga till motståndskraft och anpassning till förändringar, med andra ord städernas resiliens (ibid).

Figur 8: Ett urbant system och dess inneboende samverkande komponenter.

3.1.2 Miljöpsykologi inom landskapsarkitektur

Miljöpsykologi är ett väl utforskat ämne som på ett tvärvetenskapligt sätt studerar samspelet mellan människan och dennes fysiska omgivning: upplevelser, värderingar och beteenden (Nationalencyklopedin u.å.). Det grundar sig i en uppfattning om att det finns ett ömsesidigt transaktionsförhållande mellan människan och dennes omgivning; att människans psykologiska processer inte kan förklaras eller förstås utan en vetskap om miljökontexten och vice versa (Bonaiuto och Bonnes 2002).

Eftersom det finns en mångfald av forskning på ämnet, och specifikt inom landskapsarkitekturdisciplinen, har det utvecklats en uppsjö av förgreningar inom miljöpsykologiska perspektiv. Den mest utforskade grenen är studier som pekar på att vår psykiska hälsa är sammankopplad med vilka miljöer vi vistas i och att en ökad interaktion med natur kan mildra psykisk ohälsa så som depression, trötthet och stress, eftersom naturmiljöer upplevs som stimulerande för vår uppmärksamhet men utan att vara ansträngande (Kaplan 1995).

En annan utforskad förgrening inom ämnet är vilka faktorer som avgör varför människor använder och inte använder vissa grönområden. Hedblom och Ode Sang (2020) tar upp tillgång och tillgänglighet som de primära faktorerna för i vilken utsträckning individer och grupper exponeras för grönytor. Det handlar dels om mängden grönytor som finns i ens närområde, dels om avstånd till de olika grönytorna, dels hur enkelt det är att röra sig inom grönytorna. Vidare är det viktigt att beakta att fysiska och mentala hinder kan påverka olika individers förmåga och vilja att använda grönytor. Individuella upplevelser, preferenser och rörelseförmåga kan skilja sig människor emellan, vilket påverkar vem eller vilka en grönyta blir tillgänglig eller användbar för. Viktiga nyckelfaktorer är att ta hänsyn till människors olika behov, storlek och omfattning av grönytor samt innehållet av de upplevelsevärden och funktioner som grönytan i fråga erbjuder (ibid).

Mycket av forskningen inom miljöpsykologi kretsar kring människans kontroll över naturen, att naturen är underordnad människan, och en strävan efter att suddas ut dessa gränser av separering, eller att åtminstone öka kunskaperna kring vikten av att ha det i beaktning. Jorgensen och Tylecote (2007) förklarar detta som att mänskligheten länge har haft en inställning till orörd naturmark som outnyttjad och betydelselös innan det blir bebyggt, och att det har lett till en distinktion mellan miljöer som är under mänsklig kontroll och det orörda, vilda. Iverson-Nassauer (1995) konstaterar att vi människor tenderar att uppskatta ordnad och kultiverad natur framför oordnad och vild natur, vilket grundar sig i kulturella värderingar och föreställningar om att en miljö som signalerar att det syns att någon tar hand om är en plats som uppfattas som skyddad, familjär och underhållen. Motsatsen är att en vildvuxen plats anses vara misskött, oattraktiv och främmande.

Samtidigt finns det studier som pekar på att den biologiska dragningskraften vi människor har till den vilda naturen borde uppmärksammas mer i gestaltningen av våra städer. Biofili-design belyser människans medfödda dragningskraft till naturen och känslomässiga tillhörighet till allt annat levande, både i form av nyttor och tjänster men även som tillgivenhet och medkänsla (Breed 2020). Den visuella upplevelsen av gestaltade miljöer påverkar våra känslor och kan få oss att känna empati och omsorg för specifika miljöer, som i sin tur har potential att påverka våra handlingar och värderingar i större utsträckning än vad fakta gör (ibid). Även Riikonen (2023) argumenterar för att det finns ett syfte med att lyfta den stökiga, vilda naturen i städer i stället för att tona ned den, och menar på att vi annars riskerar att distansera oss från det som betraktas som riktig natur och därmed får en missvisande bild av naturliga processer. Pataki (2020) trycker i stället på att det bör finnas en balans mellan vild och kultiverad stadsgrönska, där mer naturliga gestaltningar å ena sidan kan innebära lägre underhållskostnader än ordnade och välskötta planteringar, men å andra sidan kan få sociala konsekvenser, och argumenterar för vikten av att gestalta landskap med designelement som anspelar på mänskliga uppfattningar om natur då det främjar kulturella ekosystemtjänster, samtidigt som ekologiska värden tillgodoses.

3.2 Fördjupande teoretiska perspektiv

Perspektiv av ekosystemtjänster och grön gentrifisering används genom studiens gång för att belysa hållbarhetseffekter mer nyanserat och för att fördjupa vissa delar i studiens resultat. Med olika infallsvinklar och angreppssätt berör de olika typer av återkopplingar mellan sociala och ekologiska funktioner och processer i en urban kontext. Valet av teorier anses gynna målet om att undersöka vad konceptet naturban kan innebära för effekter på sociala och ekologiska processer, och vad konceptets tänkbara möjligheter och risker således kan vara med bakgrund i det.

Ekosystemtjänstperspektivet tillför resonemang om en ökad andel grönska i städer som något övervägande positivt, och kan vara ett sätt att peka ut potentialer med olika etableringar och åtgärder. På samma sätt kan det även användas för att peka ut handlingar eller etableringar som innebär minskning, förändring eller avsaknad av ekosystemtjänster. Det som brister i ekosystemtjänstperspektivet är en analys av hur fördelningen av dessa potentialer ser ut, och därmed människors olika möjligheter till interaktion och nyttjande av ekosystemtjänster. Ett perspektiv av grön gentrifisering tillför resonemang som belyser detta, med en ståndpunkt i att lokala tillskott av grönstrukturer eller marknadsföring av naturnära bostäder kan medföra en ökning av fastighetspriser både på platsen i fråga och angränsande områden, vilket i förlängningen kan medföra en orättvis fördelning av tillgången till grönytor och rekreationsmöjligheter, sett till faktorer som demografi och socioekonomisk status.

3.2.1 Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är de tjänster som naturen och dess ekosystem ger oss människor och som därmed bidrar till att mänsklig existens är möjlig (Ahlström et al. 2021). På samma sätt är ekosystemens existens och kapacitet att kunna generera varor och tjänster beroende av att vi människor inte förvanskar dem. Naturnyttor är ett begrepp som har börjat användas som ett alternativ, med samma innebörd men som i stället ger ett mindre människocentrerat intryck (C/o City 2023).

Internationellt delas de in i fyra kategorier – stödjande, reglerande, försörjande och kulturella (se figur 9). Ekosystemtjänster är multifunktionella och beroende av interaktioner över tjänsternas såväl som ekosystemens gränser. Försämras eller försvinner en tjänst kan det få konsekvenser för alla andra i ledet, beroende på känslighet och återhämningsförmåga hos ekosystemen. En viktig faktor som avgör utbudet av ekosystemtjänster är således att ekosystemen är robusta och motståndskraftiga, som i sin tur föregås av en stabil och fungerande grönblå infrastruktur med en variation av livsmiljöer och arter (Ahlström et al. 2021). Biologisk mångfald betraktas inte som en ekosystemtjänst, utan är snarare grunden till ekosystemens förutsättningar och långsiktiga kapacitet att kunna leverera ekosystemtjänster (ibid).

Som ett steg i denna riktning har riksdagen fattat ett beslut om att alla aktörer inom planering, byggande och förvaltning av den byggda miljön ska tillvarata och integrera ekosystemtjänster senast år 2025 (Ahlström et al. 2021). Idag finns en mångfald av olika verktyg att tillgå för att främja och synliggöra ekosystemtjänster, exempelvis GYF för att beräkna grönytefaktorn på kvartersmark och säkerställa mångfunktionella grönytor; och Boverkets ESTER för att inventera och utvärdera vilka ekosystemtjänster som ett specifikt projekt berör samt föreslagna åtgärder för förbättring och upprätthållande (ibid).

Inom ramen för riksdagens satsning att öka kunskapen om ekosystemtjänster i planering, gestaltning och förvaltning har Naturvårdsverket (2015) tagit fram en guide för hur ekosystemtjänster kan värderas i ett samhällsekonomiskt perspektiv, genom att ges ett monetärt värde. Det finns även andra exempel på metoder och riktlinjer för ekonomisk värdering av ekosystemtjänster. Det huvudsakliga syftet är att synliggöra för beslutsfattare vad tillförande och förlust av ekosystemtjänster innebär för långsiktiga ekonomiska konsekvenser i samband med avvägningar (ibid). C/o City (2023) pekar på vikten av att se till naturen och det befintliga i första hand, som utgångspunkten för hur byggda strukturer sedan ska planeras in. Det handlar dels om att ge grönskan det utrymme den kräver som exempelvis att ta hänsyn till trädrötters utbredning, dels om att naturbaserade lösningar i många fall ersätter tekniska lösningar, vilket gör det mer samhällsekonomiskt gynnsamt att spara en fungerande grönstruktur alternativt stärka en svag grönstruktur.

STÖDJANDE

- 1.1 Biologisk mångfald
- 1.2 Ekologiskt samspel
- 1.3 Livsmiljöer
- 1.4 Naturliga kretslopp
- 1.5 Jordmånsbildning

REGLERANDE

- 2.1 Reglerande av lokalklimat
- 2.2 Erosionsskydd
- 2.3 Skydd mot extremväder
- 2.4 Luftrening
- 2.5 Reglering av buller
- 2.6 Rening och reglering av vatten
- 2.7 Pollinering
- 2.8 Reglering av skadedjur och skadeväxter

FÖRSÖRJANDE

- 3.1 Matförsörjning
- 3.2 Vattenförsörjning
- 3.3 Råvaror
- 3.4 Energi

KULTURELLA

- 4.1 Fysisk hälsa,
- 4.2 Mentalt välbefinnande
- 4.3 Kunskap och inspiration
- 4.4 Social interaktion
- 4.5 Kulturarv och identitet

Figur 9: Ekosystemtjänster är multifunktionella och beroende av varandra, försämras eller försvinner en tjänst kan det få konsekvenser för alla andra i ledet. The New Division/Boverket (u.å.), ikoner i originalutförande, montage av författaren ([CC BY-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/)).

C/o City (2023) presenterar en alternativ indelning av ekosystemtjänsterna, som specifikt fokuserar på de tjänster som är särskilt viktiga att främja för att skapa hållbara stadsmiljöer och för att hantera de utmaningar som urbanisering och förtätning medför, så kallade urbana ekosystemtjänster. De sammanfattar det som att grönska har en reglerande funktion i att hantera värmeöar, översvämningar och buller, som är vanliga konsekvenser av en stor andel hårdgjorda ytor. Att som stadsbo ha tillgång till att vistas i parker och skog har en positiv påverkan på den psykiska och fysiska hälsan i form av motion och ökat välbefinnande. Dessutom finns

det ett pedagogiskt värde med att frekvent interagera med natur eftersom det bidrar till en större kännedom av ekosystemtjänsterna, vilket i förlängningen påverkar ens attityd och inställning till att skydda och vårda naturen i termer av klimatförändringar. Det urbana landskapets sammansättning av både inhemsk och exotisk flora, blandning av livsmiljöer och övergångar dem emellan gör att städer i många fall innehåller en större artrikedom än landsbygdens monokulturella sammansättning. Stadens utkant med sin glesa, blandade bebyggelse och villaträdgårdar bidrar till viktiga passager och spridningssamband för både växter och djur (ibid).

3.2.2 Grön gentrifiering

Grön gentrifiering är en forskningsgren sprungen ur urbangeografi och gentrifieringsstudier som studerar socio-spatiala dynamiker och rumslig fördelning av grönytor i städer, och vidare hur gentrifieringsprocesser går att härledas till en kapitalisering på natur och en anspelning på miljömässiga, klimatmässiga och sociala fördelar med stadsgrönka (Lees 2000). Likt den mer traditionella definitionen av gentrifiering om att invånare tvingas flytta på sig av ekonomiska skäl, som följd av att exempelvis privata bolag går in och "rensar upp" en stadsdel eller ett kvarter i syfte att höja standarden och hyrorna, uppstår grön gentrifiering på liknande vis.

Studier visar att fastigheter som marknadsförs som naturnära ofta driver upp mark- och bostadspriser, och det blir allt vanligare hos exploatörer och planerare att utnyttja grönskans status för att attrahera nya invånare med en högre köpkraft/hyreskraft (Anguelovski et al. 2018b). Från ett ekonomiskt perspektiv blir grönytor och grön infrastruktur således ett löfte om ekonomisk tillväxt genom den fastighetsutveckling och turismexpansion det genererar (Anguelovski et al. 2018a). Grön gentrifiering kan även uppstå när förorenad eller oexploaterad mark som anses outnyttjad, eller befintliga bostadsområden som anses nedgångna, rustas upp och tillägnas en hållbarhetsprofil som innefattar storskaliga utvecklingar av grön infrastruktur. I förlängningen medför denna process en orättvis fördelning av tillgången och kvaliteten av grönytor och rekreationsmöjligheter hos olika samhällsgrupper, vilket visar på att det finns gröna privilegier kopplade till sociala hierarkier i samhället (Anguelovski et al. 2018b). Det uppstår ett så kallat "green gap" i stället för "rent gap" för de invånare som av ekonomiska skäl inte har möjlighet att bo i eller i närheten av ett sådant område, och därmed exkluderas från de tillskott av fördelar och kvaliteter projektet medför (ibid).

Förutom hälsoaspekterna av grönska borde en lägre tillgång på grönområden och naturvärden rimligtvis innebära en försvagad lokal förmåga att kunna stå emot eventuella klimatförändringar, som exempelvis hantering av översvämningar och värmeöar. Förutsatt att det är ett problem på platsen i fråga. Vidare går det att dra en parallell till miljöpsykologiska resonemang om hur natur uppfattas och upplevs av

olika grupper och individer. Att beakta andra sociokulturella faktorer i sin analys, som så som trygghet, tillgänglighet och representation är därför viktigt för att förstå vilka miljöfaktorer som formar människors tillgång till grönområden (Anguelovski et al. 2018b).

Det råder konsensus om att framtidens städer är gröna, hållbara och hälsosamma, och det gör också att konkurrensen städer emellan handlar om vem som på något sätt är mest hållbar (Anguelovski et al. 2018a). Inom både akademiska och politiska diskurser motiverar och rättfärdigar den så kallade "ortodoxin av urban grönska" att grönska i städer är till för allmänhetens bästa, med de sociala- och hälsofördelar det innebär (ibid). Akademin, mäklare, fastighetsutvecklare, investerare, stadsplanerare och politiker är alla en del av att producera det narrativet, och grundar oftast sina argument på studier inom fastighet, urbanekologi och folkhälsa. Det är främst hälsoaspekterna som lyfts, eftersom vegetation och friytor bidrar med luftrening, bullerreducering, förbättrad psykisk och fysisk hälsa. Anguelovski et al. (2018a) argumenterar för att trots att urban grönska framställs som till för allmänhetens bästa, så skapar det dynamiker av exkludering, polarisering och segregation. Många misslyckas med att ta hänsyn till, eller väljer att helt enkelt ignorera, de sociala känsligheterna hos vissa grupper i samhället, där icke-vita och låginkomsttagare är särskilt sårbara.

Inom gentrifieringsstudier är den överordnade frågan vilka individer och grupper som drar nytta och får ta del av dessa insatser av hållbara åtgärder, som i ett större perspektiv kan omformuleras till en fråga om det faktiskt lönar sig i det långa loppet av ett gemensamt miljö- och klimatarbete. Holgersen och Hult (2020) lyfter paradoxen med att personer som bor i mer välbärgade områden generellt sett har ett högre ekologiskt fotavtryck än de som bor i fattigare områden. Från ett perspektiv av grön gentrifiering blir resonemanget att de som har råd att bo i ett så kallat hållbart område också har resurser för en större konsumtion, vilket i förlängningen riskerar att skapa processer som motverkar både social och ekologisk hållbarhet på lång sikt. Anguelovski et al. (2018b) pekar även de på vikten av att vara uppmärksam på dessa internt motsägelsefulla processer, vilket hänger ihop med frågor om gröna privilegier och vem som är ägare och mottagare av urban grönska.

Än så länge finns det för lite forskning på ämnet för att kunna dra generella slutsatser kring när och under vilka omständigheter ny stadsgrönska och upprustning av grön infrastruktur bidrar och inte bidrar till grön gentrifiering (Anguelovski et al. 2018b). Det finns grader av vilka sociala effekter ett projekt kan generera och effekterna kan variera beroende på kontext, exempelvis hur arbetet med social rättvisa och den lokala politiken ser ut på platsen i fråga. Samma form av agerande på en plats behöver nödvändigtvis inte heller innebära samma effekter på en annan plats. Dock går det att med bakgrund i befintliga studier om grön gentrifiering, anta

att städer med en ökande tillväxt har lättare att utnyttja positionen att skapa sig ett varumärke kring hållbarhet för att kunna vara mer konkurrenskraftig i att attrahera nya invånare och jobb, och att mer långsamt växande städer snarare riktar utvecklingen av sin blågröna infrastruktur åt att förbättra den lokala sociala sammanhållningen (ibid).

Nesbitt et al. (2022) förklarar att grön gentrifiering inte uppstår som en direkt konsekvens av att försöka göra staden mer grön, utan att det är mer komplext och systematiskt än så. Det är snarare ett resultat av en nyliberal planeringspraktik om konkurrens och utveckling, maskerat i ekologiska intressen. De menar på att fokuset för analysen bör vara på hur den geografiska placeringen och omfattningen av ett enskilt grönprojekt existerar tillsammans med andra mönster på systemnivå, så som socio-ekonomiska och demografiska faktorer, i samband med planering och utveckling. I bakgrundsavsnittet nämndes att konceptet naturban tidigare har studerats i relation till forskningsämnet nyliberal planering. Även om gentrifieringsstudier och studier inom nyliberal planering bör ses som två separata forskningsgrenar finns det vissa likheter dem emellan. Nesbitt et al. (2022) argumenterar för att en kunskap om nyliberala urbana tillväxtparadigm hjälper till att förstå hur grön gentrifiering uppstår. De båda begreppen relaterar till hur städer formas av sociala och ekonomiska dynamiker, vilket går att bryta ner till en central fråga om vem man planerar för och vem staden är tänkt att tilltala. En prioritering av en marknadsdriven strategi för stadsutveckling med fokus på privata investeringar kan bidra till gentrifieringsprocesser. Om det dessutom drivs av en marknadsföring av gröna initiativ kan det bidra till grön gentrifiering. Det nyliberala särdraget att tillämpa privat-offentliga partnerskap i stadsutvecklingsprojekt kan, i de fall det utförs med en anspelning på en kapitalisering på grönskans status, bidra till processer av grön gentrifiering.

Sammanfattningsvis går det att konstatera att genom att ha en kännedom kring vad grön gentrifiering är och hur det uppstår är det lättare att kunna vara uppmärksam på hur fördelningen, tillgången och kvaliteten på grönstrukturer och de ekosystemtjänster de tillhandahåller ser ut i en kommun eller tätort. Dels hur den befintliga situationen är, dels när det sker förändringar på många olika platser samtidigt, och utifrån det bättre kunna disponera insatserna för att sträva efter en rättvis fördelning av grönytor och rekreativsmöjligheter. Att balansera en miljömässig hållbarhet med hänsyn till sociala och ekonomiska faktorer kan vara ett sätt att förhindra negativa konsekvenser förknippade med grön gentrifiering (Anguelovski et al. 2018b). Det handlar även om en medvetenhet om hur hållbarhet och gröna insatser framställs och vilka andra förmåner det förknippas med.

4. Metod och material

Det här kapitlet beskriver hur studien har genomförts, vilket material som har studerats och hur det har analyserats.

4.1 Metodologi

Studien är av kvalitativ karaktär. Kvalitativa metoder fokuserar på data som är icke-numerisk i form av exempelvis beskrivningar, berättelser och innebörder av text eller bilder (Matta 2019). Syftet med kvalitativa metoder är att skapa förståelse som kan bidra till ny kunskap om det studerade ämnet. För studiens syfte att fördjupa kunskaperna om konceptet ansågs därför en kvalitativ metod vara lämplig.

Förhållningssättet gentemot det studerade fenomenet har varit pragmatiskt. Det pragmatiska paradigmet kännetecknas av praktisknära studier där dialoger mellan synsätt och perspektiv hjälper forskaren att gissa sig till olika möjliga förklaringar av ett visst händelseförlopp, med syftet att söka effektiva lösningar som anses bidra till ny kunskap och förståelse (Morgan 2013). Detta går i linje med studiens syfte att undersöka konceptets tänkbara effekter, möjligheter och risker.

Pragmatismens ontologiska inriktning är kritisk realism, som kan förklaras som en motsättning till positivismens sätt att endast undersöka orsak och verkan, och hermeneutikens fokus på att endast undersöka individuella upplevelser (Brandén 2015). Inom den kritiska realismen ställer sig forskaren i stället frågan om varför någonting är möjligt - varför orsaken får en viss typ av verkan, eller varför en individuell upplevelse är som den är. Naturban hanteras här som ett diskursivt objekt (tankesätt, idéer, föreställningar), som enligt den kritiska realismen är ett verkligt objekt eftersom det får betydelse för observerbara händelser och hur människor agerar (ibid). Brandén (2015) lyfter även att det är vanligt för den kritiska realismen att forskaren tittar på flera olika aspekter av empirin för att kunna ställa flera olika möjliga förklaringar mot varandra. Forskarens huvudsakliga mål är att utveckla teorier som konceptualiserar de grundläggande mekanismerna hos det studerade ämnet/fenomenet.

En abduktiv ansats har tillämpats i den bemärkelsen att det har skett en växelvis rörelse mellan empiri och teori under insamling och analys av data. Det innebär att det övergripande teoretiska underlaget har agerat studiens glasögon och därmed bidragit med vissa försatta teman i kodningen, men samtidigt har det funnits en ödmjukhet inför att det empiriska materialet kan komma att generera andra/ytterligare teman under analysens gång.

4.2 Tematisk analys

För att kunna besvara studiens forskningsfrågor föll valet av metod på att utföra en tematisk analys av planeringsdokument från Nacka kommun. Braun och Clarke (2006) förklarar metoden som att den går ut på att identifiera återkommande mönster i ett datamaterial, där det insamlade materialet kodas och organiseras i grupper som sedan analyseras och därmed formar olika teman. Den empiriska analysen ligger i hur forskaren kommer fram till olika teman genom att organisera data och summera, tolka och teoretisera kring betydelsen av identifierade mönster. Datamaterialet tolkas och analyseras tillsammans med det teoretiska underlaget.

Braun och Clarke (2006) beskriver de olika faserna en tematisk analys genomgår som:

1. Forskaren bekantar sig med datamaterialet
2. Initiala koder skapas
3. Teman i det kodade materialet identifieras
4. Teman granskas i förhållande till sig själv och i förhållande till de övriga teman
5. Teman definieras och ges lämpliga namn
6. Analysprocessen sammanställs och teman motiveras i relation till forskningsfrågan

Vanliga fallgropar med tematisk analys som metod är att forskaren landar i teman som överlappar varandra för mycket, eller teman som internt inte hänger samman på ett konsekvent sätt (ibid). Förmågan eller icke-förmågan att kunna återge och presentera sin analys för någon som inte har läst hela datamaterialet kan också innebära en potentiell fallgrop, eftersom det avgör hur stark och övertygande analysen är.

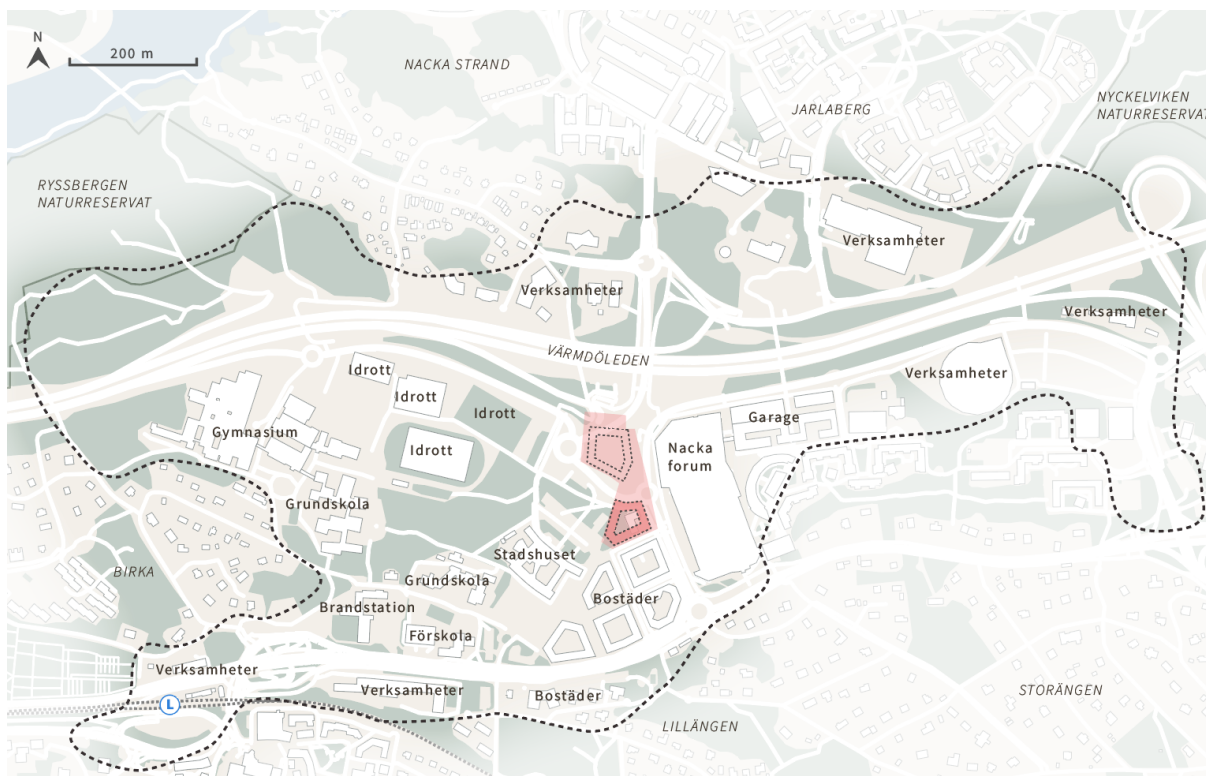
4.3 Urval

Studien var avgränsad till att beröra den delen av Centrala Nacka som uttryckligen sägs vara motiv för det naturbana konceptet. Materialet som studerades var därför avgränsat till beskrivningar av konceptet som helhet, samt de två specifika projekten Nya Gatan och Kvarteret Grønn som är belägna i kärnan av stadsdelen (se figur 10 och 11). Valet föll på dessa projekt med anledning av att de vid tillfället då denna uppsats skrevs var de mest utvecklade i området, samt att de har formats av konceptet naturban på olika sätt. Materialet som studerades utgjordes av text och bilder från planeringsdokument, broschyrer och webbsidor som fanns tillgängliga som offentliga handlingar på Nacka kommuns hemsida (nacka.se) samt Centrala Nackas hemsida (centralanacka.se). Urvalet är uppdelat i tre kategorier som nedan beskrivs mer ingående var för sig.

4.3.1 Kvarteret Grønn

Hösten 2021 genomfördes en markanvisningstävling i stadsdelen, vars fokus låg på att tolka konceptet naturban. I tävlingsinbjudan framgår planområdets förutsättningar och omfattning, visionen för området och en kort redogörelse kring konceptet naturban, samt ett antal konkreta kriterier för vad de inskickade bidragen bör innehålla. Kvarteret angränsar till stadshuset och den kommande Stadshusparken i väst, och i öst till Nacka forum och Värmdövägen som håller på att utvecklas till en trygg stadsgata (Nacka kommun 2021a) (se figur 10). Norr om byggnaden skapas ett torg som binder samman stads- och parkrummen. Från kommunens håll är ambitionen att detta kvarter ska definiera det naturbana konceptet (ibid).

Kvarteret Grønn stod som vinnare i tävlingen. Förslaget är ett samarbete mellan Selvaag Bostad, Belatchew och Urbio. Tilldelningsbeslutet innehåller kommunens motivering till vinsten samt en utförlig beskrivning av gestaltungsförslaget och en bedömning av hur det relaterar till konceptet naturban. I skrivande stund är detta en pågående detaljplan (framtagande av planhandlingar till samrådsskedet) vid namn Parkkvarter 2 som ingår i stadsbyggnadsprojektet Parkkvarteren. Samråd planeras pågå strax efter att den här studien är avslutad. Den andra detaljplanen inom stadsbyggnadsprojektet (Parkkvarter 1) är fortfarande i initieringsskedet och har därför exkluderats i studien. För att underlätta läsningen benämns det som ett projekt och namnet har förenklats till Kvarteret Grønn. Materialet som studerades var: *Inbjudan till naturban markanvisningstävling* och *Tilldelningsbeslut för naturban markanvisningstävling*.

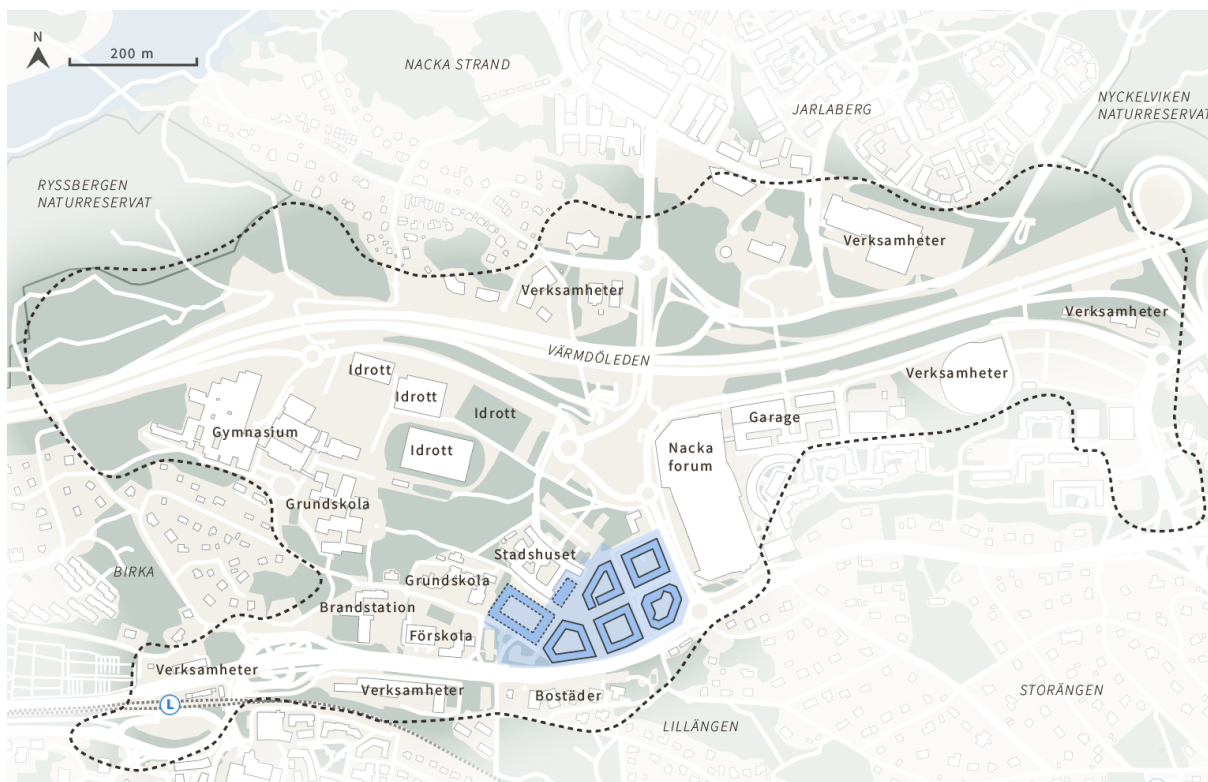

Figur 10: Kvarteret Grønn (markerat i rosa) är en del av stadsbyggnadsprojektet Parkkvarteren (ljusrosa yta illustrerar gränserna). Streckade konturer är byggnader som ej är uppförda än.

4.3.2 Nya Gatan

Stadsbyggnadsprojektet Nya Gatan är det enda projektet i Centrala Nacka som är i genomförandeskedet och som därmed är intressant att studera eftersom det är nästan helt utbyggt. I stadsbyggnadsprojektet ingår de två detaljplanerna Nya Gatan Stadshusområdet och Nya Gatan Elverkshuset (se figur 11). För att underlätta läsningen benämns de tillsammans som ett och samma projekt och namnet har förenklats till Nya Gatan.

Planarbetet startades omkring 2015/2016, och år 2018 respektive 2021 vann detaljplanerna laga kraft. Det var alltså strax innan konceptet naturban myntades och därför finns det anledning att påstå att det är en efterkonstruktion att Nya Gatan skulle vara representativ för naturban stadsutveckling. I plandokumentet står det ingenting om att konceptet naturban har präglat planarbetet, men på hemsidan och i annan marknadsföring skriver kommunen att Nya Gatan ingår i den naturbana stadsdelen. Även internt talas det om Nya Gatan som praktiskt exempel för det naturbana konceptet.

Figur 11: Nya Gatan markerat i blått. Streckade konturer är byggnader som ej är uppförda än.

Ett av syftena med studien är att fördjupa kunskaperna om Nacka kommuns koncept naturban och därför vore det fel att exkludera Nya Gatan i studien, trots att naturban i min mening har applicerats som ett koncept i efterhand. Detaljplanerna finns med i urvalet för att bredda bilden och kontexten av naturban i praktiken. Vidare är det intressant att spekulera i om det går att hitta spår av ett naturbant synsätt i det som redan är fattade beslut.

Bland planeringsunderlaget för Nya Gatan finns ett gestaltningsprogram med. Ett gestaltningsprogram kan vara till hjälp för att tidigt fastslå en gemensam ambitionsnivå kommunen och exploatören emellan, eller för att förtydliga vissa överväganden och lösningar som ligger bakom syftet med de planbestämmelser som detaljplanen reglerar (Boverket 2017). Gestaltningsprogrammet för Nya Gatan används här i studien för att kunna identifiera ett gemensamt formspråk för området, och är i sin tur intressant att jämföra med vad som framkommer i broschyren *Naturban gestaltning*, och se hur de överensstämmer med varandra.

Materialet som studerades var: *Detaljplan Nya Gatan Stadshusområdet*, *Detaljplan Nya Gatan Elverkshuset* och *Gestaltningsprogram Nya Gatan Stadshusområdet*.

4.3.3 Naturbana Centrala Nacka

För att få en översiktlig bild av konceptets kännetecken, beskrivningar av konceptet som helhet och hur det generellt sett framhävs, studerades de två broschyrerna *Naturban gestaltning* samt *Sveriges första naturbana stadsdel*. Där

naturen och det urbana möts på nya sätt. Och trivs tillsammans. Vidare fanns även hemsidan *centralanacka.se* med i urvalet av material.

I samband med markanvisningstävlingen för Parkkvarter 2 togs en broschyr för naturban gestaltning fram som en bilaga till instruktionerna. Dokumentet är kommunens egen beskrivning av hur konceptet naturban tar sig i uttryck i gestaltningen. Innehållet visar på en vision och målsättning för hur kommunen tänker sig den färdigbyggda stadsdelens utseende, sammansättning, användningsområden och upplevelsevärden.

Hösten 2023 publicerade Centrala Nacka marknadsbolag en broschyr som innehåller beskrivningar av den framväxande stadsdelen. Texten är säljande och har emellanåt karaktären av en berättelse om hur livet i den nya stadsdelen kan se ut. Broschyren följer ett antal olika teman så som marknadsöversikt, näringsliv, tunnelbana, konst, kultur, skolor, natur, parker och grönområden. Konceptet naturban finns med som ett överhängande budskap som ibland går att tyda explicit och ibland implicit.

På hemsidan *centralanacka.se* publiceras information, nyheter och kortare inlägg om Centrala Nacka och konceptet naturban. Centrala Nacka marknadsbolag AB, som ägs av Nacka kommun, är avsändare och ansvarar för innehållet. Här används konceptet frekvent i ett varumärkeshöjande syfte genom att framhäva områdets karaktär med beskrivningar av det naturbana konceptet.

Det finns ett detaljplaneprogram för Centrala Nacka, men detta dokument har exkluderats i urvalet då det togs fram flera år innan konceptet naturban kom in i bilden och därmed inte säger så mycket om just vad som karaktäriserar naturban.

4.4 Insamling och analys av data

Processen inleddes med att ett dokument skapades i Microsoft Word, där rubriker för det studerade materialet listades upp. Därefter studerades allt material, ett i taget. Word-dokumentet återvändes till parallellt med läsningen när det dök upp meningar, stycken och bilder som var relevanta för syftet med studien, som klistrades in under respektive tillhörande rubrik. Insamlingen och kodningen utgick från studiens övergripande teoretiska utgångspunkter urbanekologi och miljöpsykologi, samt hade studiens frågeställningar i åtanke. Att se Centrala Nacka genom ett urbanekologiskt synsätt var till hjälp för att sätta i gång tankegångar om vad som kan hända med platsen när konceptet naturban adderas till ekvationen, och således hur de sociala och ekologiska effekterna med konceptet kan se ut. Ett miljöpsykologiskt synsätt var till hjälp för att föra in tankarna på hur relationen mellan människor och dess omgivning påverkas i och med detta.

De textsegment som var extra intressanta markerades med överstrykningspenna i Word, för att sedan i ett senare skede när allt material var undersökt, klistras in i ett nytt dokument i Adobe Illustrator för en bättre överblick över insamlingen. Varje material fick en unik färg tilldelad sig så att det skulle vara enkelt att komma ihåg var källan till information fanns i och med övergången från Word till Illustrator.

I Illustrator skapades högar av de textsegment som hade återkommande/liknande formuleringar eller som på något sätt ansågs höra ihop. I och med detta sorterades materialet i olika grupper, där varje grupp så småningom kom att symbolisera ett tema, men som fick en tillfällig rubrik i form av ett nyckelord/mening. En bearbetning av grupperna resulterade i identifierade teman som ringar in konceptets kännetecken utifrån sociala och ekologiska aspekter. Se kapitel 5. *Resultat och analys.*

Med en utgångspunkt i ett urbanekologiskt synsätt om att det ständigt sker dynamiska återkopplingar mellan det byggda, det biofysiska och det sociala, samt ett miljöpsykologiskt perspektiv om att människors upplevelse med sin omgivning påverkar beteende, upplevelser och värderingar, ifrågasattes och utmanades konceptet och dess tänkbara effekter, genom att låta innehållet i de olika teman analyseras med stöd av det teoretiska underlaget om ekosystemtjänster och grön gentrifiering. Dessa perspektiv var således till hjälp för att granska effekterna av konceptet mer i detalj. Se kapitel 5. *Resultat och analys.*

4.5 Etiska aspekter

Med anledning av att jag har jobbat på Nacka kommun under perioden då uppsatsen har skrivits, har det gett mig en speciell ställning i relation till studien som är viktig att ha i beaktning. Det har bland annat inneburit att jag har haft en viss kännedom kring konceptet naturban sedan innan, som gör det befogat att ifrågasätta hur präglad min studie är av att under studiens gång samtidigt ha representerat kommunen, och huruvida det påverkar ett upprätthållande av objektivitet.

Arbetet är skrivet helt självständigt, utan vare sig uppdrag eller handledning från kommunens håll. Men med det sagt är det trots allt oundvikligt att jag i jobbsammanhang då naturban har dykt upp som samtalsämne omedvetet har byggt på mina kunskaper om ämnet, präglat av hur man talar om konceptet på kommunen. Vilket går att betrakta som partiskt. Emellanåt har mitt arbete på kommunen i kombination med uppsatsskrivandet snarare stjälpit än hjälpt arbetet framåt, eftersom jag hela tiden har exponerats för nya insikter, infallsvinklar och intern information kring konceptet, vilket har medfört en viss förvirring och gjort det svårt att hålla en röd tråd i studiens avgränsning. Min förförståelse för Nacka

kommuns geografi, demografi och myndighetens organisation upplever jag däremot som fördelaktigt för studiens djup.

Den kontakt jag har haft med anställda på kommunen som medvetet har varit för studiens ändamål har varit fysiska och digitala möten och mejlkonversationer med Nina Åman (stadsarkitekt) och Helena Jeppsson (strategisk landskapsarkitekt), med syftet att få tillgång till korrekt information om årtal och annan intern information som inte fanns att hämta på nätet och därmed inte gick att referera till på något annat sätt. Genom studien refererar jag till detta som personlig kommunikation i fotnoter, och hanterar det som information och inte som empirisk data. Det är alltså inga intervjuer som har gjorts. Innan publicering har Nina och Helena blivit informerade om hur jag använder dem som källor i studien, de har läst igenom och godkänt att innehållet är korrekt uppfattat, samt att de har gett sitt samtycke om att bli titel- och namngivna.

5. Resultat och analys

I det här kapitlet redovisas fynden från den tematiska studien, samt teoretiska analyser som fördjupar studiens resultat.

Genom kodning och med en utgångspunkt i det övergripande teoretiska underlaget har fem teman identifierats, vilka ringar in kännetecknen av konceptets sociala och ekologiska aspekter, baserat på hur det framställs i planeringsdokument, broschyrer och webbsidor från Nacka kommun (se figur 12). De identifierade teman presenteras i det här kapitlet, bryts ner i mindre beståndsdelar, och relateras till det fördjupande teoretiska underlaget för att hitta stöd i resonemang kring vad konceptet kan generera för effekter på sociala och ekologiska processer. Det pragmatiska förhållningssättet möjliggör här för en dialog mellan olika synsätt och perspektiv hämtade från studiens teoretiska bakgrund, som tillåter tankegångar om att det inom ett identifierat tema kan rymmas olika typer av effekter. Analysprocessen har genomgått en växelvis rörelse mellan det empiriska materialet och det teoretiska underlaget, för att sedan i diskussionsavsnittet kunna sortera upp styrkor och svagheter och således landa i slutsatser om konceptets möjligheter och risker.

Figur 12: Resultatet av teman från den tematiska studien.

5.1 En utgångspunkt i den befintliga miljön

Det lokala landskapet, naturen och befintliga omgivningen är motivet och den primära utgångspunkten för utformningen. Konceptet inrymmer en hyllning till platsens befintliga karaktär och identitet, och låter det lokala landskapet stå som inspiration till det planerade.

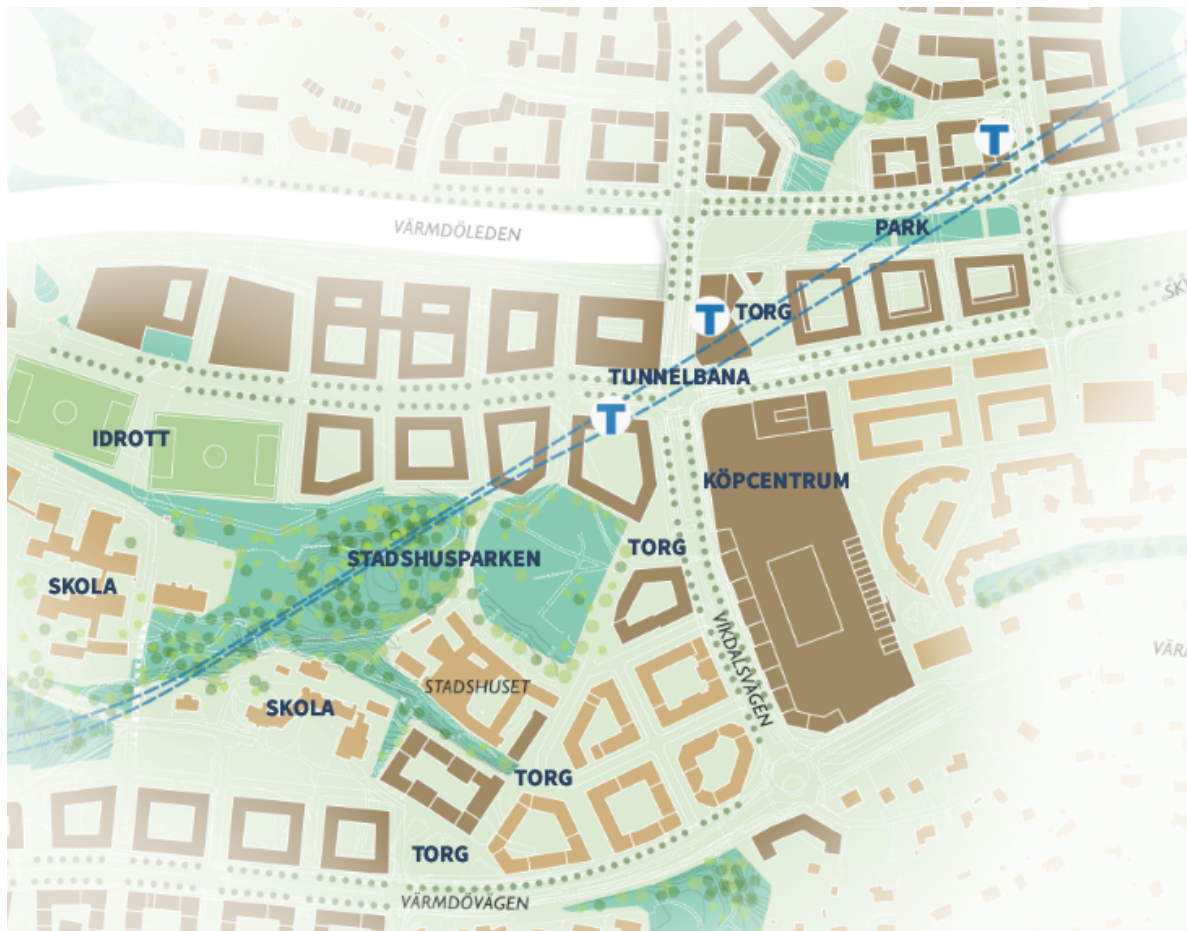
5.1.1 Hyllning till platsens karaktär och identitet

”I ett naturbant Centrala Nacka tas platsens karaktär tillvara och stärks.” (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Som nämnt i Kapitel 2.

Bakgrund: framväxten och användningen av naturban utvecklades konceptet med en tanke om att ta vara på platsens befintliga karaktär av närhet till natur, sjöar och hav. Naturen som syftas på är både natur som finns inom och i anslutning till stadsdelen. Att utgå från platsens befintliga värden, landskapsbilden, det lokala landskapets sammansättning och de förutsättningarna som följer med det är en vanlig del av arbetet med planering och gestaltning, så det i sig är inget unikt för konceptet. En hyllning till platsens karaktär och identitet relaterar främst till den kulturella ekosystemtjänsten *Kulturarv och identitet: Grönska och natur skapar attraktiva miljöer, bidrar till den lokala identiteten och är en del av kulturarvet*. Det handlar om sättet området utmärker sig i ett större sammanhang, att dess kulturella och ekologiska arv utgör platsens särdrag som gör den igenkännlig och unik. I sin tur bidrar det till människors relation till sin närmiljö och en kännedom kring ens egen historia.

Mellan den befintliga bebyggelsen i området finns sammanhängande delar av orörd naturmark. Det större skogsområdet nordväst om stadshuset ska bevaras och tillsammans med ytan norr om stadshuset utgöra Stadshusparken som blir Centrala Nackas gröna hjärta (se figur 13). Utvecklingen av stadsdelen handlar om att låta det lokala landskapets kvaliteter och kännetecken finnas kvar och förlängas till de nybyggda kvarteren. Här finns redan en viss etablerad bebyggelse, skog och mindre grönytor som står som karaktärsskapande för det som ska byggas. ***”Gestaltningen ska ta sin utgångspunkt i naturban, med en tydlig urban miljö där Nackas natur står som karaktärsgivare i både form, bevarade landmärken och natur men också som inspiration för gestaltningen av nya mötesplatser och byggnader.”*** (Nacka kommun 2021a). Både bildmässigt och textmässigt framhävs ett budskap om att trots att platsens fysiska miljö kommer att genomgå en stor förändring, bli mer stadsmässig och succesivt knyts samman med Stockholms stadskärna, så kommer det som kännetecknar Nacka fortfarande att finnas kvar genom att naturen ska vara en självklar del i den utvecklingen. Även namnet naturban hjälper till att förmedla det budskapet. Här går det att argumentera för att kommunen rättfärdigar anledningen att bygga stad och tunnelbana i Centrala Nacka med att bädda in stadsdelen i ny grönska. Från ett perspektiv av grön gentrifisering kan en idé om att förstärka en plats identitet med utgångspunkt i dess ekologiska värden, tangera ett

resonemang om att kapitalisera på grönskans status och att utnyttja positionen att skapa sig ett varumärke kring hållbarhet.

Figur 13: Karta över ett färdigutbyggt Centrala Nacka (Lovisa Gyllenswärd/Nacka kommun 2023). Bilden är beskuren.

I broschyren *Naturban gestaltning*, samt i förslaget för Kvarteret Grønn nämns Nackas lokala natur och specifikt tallskogsbiotoper som viktiga inslag i växtgestaltningen. **“Vegetationen är varierad och hämtar inspiration från Nackas natur”**. (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Trots att platsen exploateras mycket och befintlig natur försvinner är det värdefullt som kompensation att ny vegetation kan samspela väl med de etableringar som finns i nära anslutning till platsen. Det har potential att gottgöra för försvagade spridningssamband, livsmiljöer och födosökmöjligheter.

5.1.2 Det lokala landskapet leder vägen

“I det naturbana Centrala Nacka inspireras stadsutvecklingen av bergsformationer och karga tallar, grönskande dalar och vindlande stigar.”

(Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Att det lokala landskapet är en källa till inspiration kan tolkas som en slags naturhärmande gestaltning eller att en biofili-design eftersträvas. Biofili-design bygger på att

framhäva människans relation och biologiska samhörighet med naturen (Breed 2020). Konstgjorda, påtvingade inslag undviks och i stället omfamnas de naturliga, historiska eller kulturella aspekterna som gör platsen autentisk. Från ett miljöpsykologiskt perspektiv är det viktigt att föra en dialog med en bred målgrupp av invånare som besitter platskännetecken, samt tillämpa en djupare analys som innehåller ett beaktande av människors olika relation till olika former av natur och miljöer. Gunnarsson och Hedblom (2023) pekar på arv och miljö som viktiga aspekter för vad olika individer dras till och föredrar, i en kontext av biofilhypotesen.

Naturen som inspirationskälla för stadsutvecklingen kan även tolkas som att se till platsens ekologiska förutsättningar, spridningskorridorer och naturvärden som det primära och överordnade – som byggnader, vägar och torg därefter får anpassas efter. Det stöttar främst de stödjande och reglerande ekosystemtjänsterna.

“Naturbana Centrala Nacka skapas av platsens karaktär – dess autenticitet, identitet och trovärdighet. Landskapet ger vägledning i hur stadsmiljön utformas.” (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). En ordagrann tolkning av att låta landskapet vara vägledande kan vara att byggnader ska anpassas till och följa den befintliga topografin. Dock finns det tillgänglighetskrav som gör det svårt att efterleva en topografisk anpassning fullt ut. I synnerhet i Nacka som präglas av stora topografiska skillnader.

På hemsidan centralanacka.se nämns bevarandet av spridningskorridorer som ett viktigt förhållningssätt. **“Viktiga faktorer för den Naturbana staden är: [...] Biologisk mångfald – bevara de spridningskorridorer som finns.”** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023b). Att konceptet naturban kännetecknas av detta stämmer dock inte överens med utvecklingen av Nya Gatan. Syftet med det projektet var att strukturera upp platsens splittrade miljö genom att sätta ramen för en ny struktur som kvartersstad. Innan exploatering bestod platsen av ett kuperat skogsområde med höga naturvärden. De sprängningar som exploateringen innebar medförde att ett viktigt spridningssamband och landskapets topografiska struktur gick förlorade. I planbeskrivningen beskrivs de största konsekvenserna av detaljplanen vara försämrade förutsättningar för dagvattenhantering och negativa konsekvenser för biologiska samband. **“I övrigt bedöms detaljplanens genomförande innebära negativa konsekvenser för biologiska samband eftersom naturmark tas i anspråk. Nyplantering av cirka 35–40 gatuträd på allmän plats samt vegetationsinslag på gårdar och tak minskar de negativa effekterna till viss del, men sammantaget blir konsekvenserna ändå negativa ur denna aspekt.”** (Nacka kommun 2017). På den här punkten motsätter sig alltså Nya Gatan det naturbana konceptet, vilket som bekant kan ha att göra med att projektet planerades innan konceptet naturban myntades.

I jämförelse med Kvarteret Grønn har platserna vitt skilda förutsättningar. Kvarteret Grønn planeras på en delvis redan exploaterad yta som är relativt plan, dock är det en stor nivåskillnad ner till gatan som kvarteret kommer att ansluta till i söder, vilket troligtvis kommer att innebära sprängningar. Eftersom exploateringen av Nya Gatan innebar att stora ytor naturmark ersattes av hårdgjorda ytor påverkades dagvattenhanteringen på platsen, och därmed även vad som var både möjligt och nödvändigt att åstadkomma i gestaltningen. **”Detaljplanens genomförande medför konsekvenser för dagvattenhanteringen vilket fördjupas i miljöredovisning och dagvattenutredningar. För att klara full rening och fördröjning av dagvattnet krävs ambitiösa åtgärder inom planområdet samt rening för dagvattnet utanför planområdet.”** (Nacka kommun 2017). Den här studien har ett intresse att leta efter spår av det naturbana konceptet i projektet Nya Gatan, och här går det att argumentera för att de åtgärder som var nödvändiga att vidta för att kompensera för biologiska förluster och uppnå en tillfredställande dagvattenhantering på platsen, även satte standarden för vad Centrala Nacka som helhet kan komma behöva innehålla för lösningar. Ett slags omvänt resonemang av att utgå från platsens befintliga miljö och förutsättningar. Under avsnitt 5.2.2 beskrivs mer ingående vad **”rening av dagvatten utanför planområdet”** i citatet ovan syftar på.

5.2 Kontraster, variation och samspel

En blandning av lika delar urbana och gröna kvaliteter skapar kontraster mellan det ordnade och det oordnade. Det tar sig i uttryck dels genom att ekologiska funktioner och processer vävs samman med det byggda, dels genom en varierad vegetation med en blandning av kultiverad och vild grönska.

5.2.1 Att blanda kvaliteter av stad och natur

Kontraster relaterar konceptets namn mycket till eftersom naturligt och urbant på många sätt står som motsatser till varandra. Med konceptet finns en ambition om att blanda associationer till stad respektive natur, och med det attrahera en målgrupp som söker sig till båda delar. **”I Centrala Nacka vill vi förena det bästa av två världar och utveckla en stadsdel med en unik karaktär och identitet genom det dynamiska mötet mellan stadens puls och naturens lugn”.** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). **”Det bästa av två världar”** går att tolka som en syftning på närheten till naturen och närheten till Stockholms innerstad, så väl som den stad som skapas i Centrala Nacka, som en kvalitet för stadsdelens geografiska läge. Vilket i sin tur går att tolka som en strävan om att vara en del av en konkurrenskraftig, hållbar, attraktiv storstadsregion.

Konceptet omfattar en ambition om att skapa en stadsmiljö som bäddas in i grönska. **”Taklandskapet varierar i uttryck och funktion, de gröna takterrasserna samsas med stadsmässiga tak.”** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Här finns redan en början till stadsmiljö i form av Nacka

forum, stadshuset, skolor, förskolor och verksamheter. Den befintliga naturen består av ett större skogsområde, mindre grönytor mellan bebyggelsen samt närhet till omgivande naturreservat och vatten. **”I Centrala Nackas kvarter skapar vi en stadsdel där naturen får ta större plats, med gröna och urbana mötesplatser och gångavstånd till vatten och grönområden.”** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023a). Utvecklingen av platsen omfattas av stadsmässiga kvaliteter i form av en kvartersstadsstruktur, stadsliv, levande bottenvåningar, handel, torg och tunnelbana. Befintlig naturmark kommer till viss del att ersättas med nya bostadskvarter. Utvecklingen av naturmässiga kvaliteter består av ny, anlagd natur i form av parker, stadsträd, gröna fasader och tak. Stadshusparken blir stadsdelens stora grönområde. **”Centrala Nacka ska präglas av det dynamiska mötet mellan stad och natur, här samsas stadskvarter med parker, grönska, skog och berg.”** (Nacka kommun 2021a).

I marknadsföringen används kontraster mellan det organiska och det konstgjorda som ett återkommande sätt att beskriva Centrala Nackas uttryck. **”Arkitekturen och naturlandskapet möts på ett dynamiskt sätt. Kontrasten där det oordnade möter det ordnade konkretiseras. Byggnaden möter naturelementens form där naturens organiska former förstärker det byggdas stadga.”** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Ordet kontraster syns även frekvent tillsammans med ordet mångfald. Med en syftning på mångfald av arkitektonisk gestaltning, funktioner, verksamheter, olika typer av rumsligheter och vegetation, snarare än som i en mångfald av olika människor. **”En plats med mångfald och kontraster där naturen och det urbana möts på nya sätt och trivs tillsammans.”** (Nacka kommun 2021a). På ett fåtal ställen används ordet mångfald som i en mångfald av människor.

Sammanfattningsvis tolkar jag den här mixen av kvaliteter av stad och natur som att man främst syftar på vad kontrasten mellan det byggda, hårda, gråa och det mjuka, gröna skapar för visuella upplevelser och beteenden hos människor. En ökad andel grönska i den byggda miljön förväntas medföra en mer distinkt kontrast mellan de det hårdgjorda och gröna, vilket blir mer effektfull visuellt än om endast det hårdgjorda, byggda eller det gröna, lummiga dominerar. Från ett miljöpsykologiskt perspektiv går det att resonera kring människors föreställningar och associationer till hållbara städer. Att överflödigt med natur synliggörs i en urban situation kan vara förknippat med bilden av hållbara städer, hälsosam friskluft och en fridfull miljö (Angelo & Wachsmuth 2018). En vidare analys av detta finns under avsnitt 5.3.2. Konceptet naturban anspelar på miljömässiga och upplevelsemässiga fördelar med stadsgrönska och använder det som en drivkraft för att tilltala en specifik målgrupp.

5.2.2 Staden och naturen samverkar

På flera ställen i materialet finns formuleringar om att staden och naturen ska samverka och ses som en integrerad helhet. **”Centrala Nacka ska utvecklas**

naturbant. Med det menar vi att staden och naturen ska samverka." (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Detta resonerar med ett urbanekologiskt synsätt på staden med ett slags slutgiltigt mål om att uppnå positiva återkopplingar mellan det byggda, det biofysiska och det sociala. Att staden och naturen samverkar går även att tolka som att naturbaserade lösningar väljs framför tekniska lösningar. Naturbaserade lösningar är multifunktionella åtgärder som tar avstamp i att upprätthålla och stärka ekosystem i syfte att hantera olika samhällsutmaningar, samtidigt som människors hälsa och välbefinnande främjas (Naturvårdsverket u.å). Från ett ekosystemtjänstperspektiv kan en sådan utformning stötta olika typer av ekosystemtjänster inom flera kategorier samtidigt.

Ett exempel på en sådan anläggning i Nacka är badbryggorna vid Kyrkviken, belägen vid Järlasjön ca 1 km väster om Centrala Nacka. Anläggningen färdigställdes år 2022 och kombinerar en reningsbassäng med strandpromenad och allmän badplats. I anslutning till badbryggorna planeras även för en park som kombinerar rekreationsytor med en dagvattendamm och ett skyfallsstråk. Järlasjön har problem med övergödning i form av höga halter av kväve och fosfor. Syftet med åtgärderna är att förbättra sjöns ekologiska och kemiska status till år 2027. Även om dessa åtgärder inte lyfts explicit som inom ramen för det naturbana konceptet är det något som man har tagit fasta på i beskrivningar av konceptet naturban. **"Viktiga faktorer för den Naturbana staden är: [...] Stadens förmåga att ha beredskap för att kunna ta hand om skyfall och dagvatten samt bidra till sjöars kvalitet."** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023b). Centrala Nacka ingår i ett större avrinningsområde med Järlasjön som recipient, och det har därför påverkat vad som är nödvändigt att åstadkomma i planeringen av Centrala Nacka. Exempelvis blir träd med regnbäddar längs gatorna i Nya Gatan en viktig pusselbit i reningen av dagvattnet i den större kedjan av vattnets väg ner till lågpunkten vid Kyrkviken.

Konceptet sägs förena naturen och det urbana på ett medvetet sätt. **"När naturen och det urbana möts på ett medvetet sätt uppstår något nytt."** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Det kan dels tolkas som en slags gestaltningsmässig skicklighet i övergången mellan exempelvis en byggnad och ett skogsbryn, att en sömlös gradient eftersträvas. I tilldelningsbeslutet för den naturbana markanvisningstävlingen beskrivs Kvarteret Grønns växtklädda fasad skapa en mjuk övergång till den intilliggande Stadshusparken. **"Kvarteret trappar ned mot söder och möter stadsparken med de grönskande fasaderna och takterrasserna vilket gör att kvarteret blir en förlängning av parken."** (Nacka kommun 2022b). Det kan även tolkas som en säljande beskrivning av konceptet i marknadsföringssyfte, för att poängtera vad grönskan kommer med för fördelar. Vilket relaterar till teorier om vilka faktorer som bidrar till grön gentrifiering.

5.2.3 Kulturellt och ekologiskt värdefull natur

I broschyren *Naturban gestaltning* beskrivs hur en variation ska synas även i vegetationen, genom att låta den befintliga, vilda naturen få behålla sin karaktär och synliggöras i samband med tillkommande vegetation och bebyggelse. **“Naturen behåller sin vilda karaktär och regisseras in i ett sammanhang där bergsformationer, grönskan och trädens oregelbundna former lyfts fram, synliggörs och förstärks.”** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). I en annan broschyr beskrivs hur Stadshusparken ska ges två olika karaktärer i form av att det befintliga skogsområdet behåller sitt naturlika utseende och ytan norr om stadshuset blir en ordnad parkmiljö. **“En stor kuperad stads- och bergspark kommer att anläggas i vårt område. Det blir en blandning av kantklippta gräsmattor, vild natur och granit i dagen – en del av den naturbana grundtanken om variation.”** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023a). Att blanda olika former av natur som en gestaltningsmässig strategi har potential att stötta både kulturella och ekologiska värden då det skapar olika typer av rumsligheter, livsmiljöer och upplevelsevärden på platsen. Blandningen involverar associationer till en kulturell betydelse av natur som uppfattas som mer ordnad, anlagd och gestaltad, så väl som associationer till en ekologisk betydelse av natur som uppfattas som oordnad, vild och “naturlig” natur. **“Centrala Nackas parker och torg har olika funktioner och kvaliteter. Stadsparken består både av berg, skog och en grön oas med blomsterprakt. Centrala Nackas andra torg och stadsrum ger möjlighet till evenemang och rörelse, lek och samling. Parkerna förändras med de möjligheter som årstiden erbjuder.”** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Natur i en naturlig kontext kan vara förknippat med exempelvis vildvuxna ängar, lummiga skogsområden och våtmarker. Natur i en urban kontext kan vara förknippat med gatuträd, perennplanteringar, fickparker och gräsmattor. Även om det går att göra skillnad på rurala miljöer och urbana miljöer och den natur som är vanligt förekommande inom varje zon, så förekommer naturliga kvaliteter och kulturella kvaliteter mer eller mindre inom alla typer av landskap (Grahn & Stoltz 2021). Som tidigare nämnt innehåller urbana landskap i många fall en större artrikedom än rurala landskap, tack vare en blandning av både inhemska och exotiska flora, vilket bidrar till en variation i livsmiljöer och en större robusthet mot förändringar (C/o City 2023).

5.3 Grönska integreras i bebyggelsen

Konceptet naturban karaktäriseras av att grönska syns och tar plats i det byggda, i form av gröna tak, vertikal grönska, terrasser, växthus, vajrar och balkonger. Dels stödjer det multifunktionella ekosystemtjänster, dels skapar det en grön estetik för stadsdelen.

5.3.1 Multifunktionella ekosystemtjänster

En av de mest talande och framstående kännetecknen för konceptet naturban som framkom i majoriteten av studerat material är att grönska integreras i bebyggelsen.

“Växtlighet finns på fasader, stora terrasser, balkonger och i vintergröna innerum. I möjligaste mån har alla tillgång till balkong eller terrass. Gröna tak kan också vara gröna takträdgårdar med växthus för aktivitet och samvaro.” (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Det nämns specifikt som ett kriterium som bidragen blev bedömda på i markanvisningstävlingen. **“Hur vegetationsuppbyggnad på förgårdsmark, balkonger, terrasser och tak är tänkt att byggas upp och disponeras för att möjliggöra för hållbar och attraktiv grönska över tid och som medger en effektiv skötsel och drift.”** (Nacka kommun 2022b).

Att grönska integreras i bebyggelsen syns inte minst i Kvarteret Grønn (se figur 14), som i kommunens mening är ett projekt som definierar konceptet naturban.

“Förslaget redovisar en hög arkitektonisk kvalitet som på ett kreativt sätt tolkar begreppet naturban där byggnadens träkonstruktion med terrasseringar och balkonger med grönska skapar en levande och varierad fasad.” (Nacka kommun 2022b). I tilldelningsbeslutet för markanvisningstävlingen beskrivs byggnaden som karaktärsstark i sitt uttryck med den vegetation som klär de terrasserande volymernas träfasad, vilket ger upplevelsen av att den angränsande Stadshusparken förlängs ut mot gatan. **“Kvarteret tillför natur i staden och stad till naturen där till exempel restaurangens uteservering mitt i Centrala Nacka är omgiven av växtlighet och grönska.”** (Nacka kommun 2022b). Grönskan som klär byggnaden utgörs främst av balkonger som tillsammans bidrar med en variation av växtval och intensitet beroende på förutsättningar så som solläge och årstid. Den terrasserade formgivningen möjliggör droppbevattning av planteringarna från de ovanliggande våningarna. Utöver balkongerna och ett gemensamt växthus för de boende föreslås grönskan ta sig i uttryck i form av planteringsytor och klätterväxter på förgårdsmark. Innergården presenteras som en multifunktionell och rikligt grönskande gård som erbjuder lek, utevistelse och effektiv dagvattenhantering.

Figur 14: Kvarteret Grønn (Belatchew u.å.). Används med upphovspersonens tillstånd.

Även i Nya Gatan syns spår av det här naturbana kännetecknet (se figur 15). I gestaltningsprogrammet för Nya Gatan framkommer hur grönska tar plats på flera utav av byggnadernas tak och fasader. **“Utanpå balkongerna fästs vajrar och metallnät som fungerar både som transparenta räcken och som spaljéer för exempelvis klättrväxter.”** (Nacka kommun u.å.). I programmet nämns också att planeringsverktyget Grönytefaktor (GYF) har använts. **“Grönytefaktorns värde påverkas positivt av byggnadernas fasadgrönska, växtbäddar på tak och sociala ytor.”** (Nacka kommun u.å.). Syftet med GYF som verktyg är att synliggöra och främja mångfunktionella gröna ytor på kvartersmark. Att exempelvis spara äldre, karaktärsfulla träd ger höga poäng för både biologisk mångfald, sociala värden, dagvattenhantering och lokalklimat. Att ge utrymme och planera för minde grönytor så som vertikal grönska, flerskiktad markgrönska och gröna tak kan också ge höga poäng sammanlagt inom olika kategorier. I planeringsdokumenten nämns dock att grönskan på byggnaderna i Nya Gatan inte är tillräckligt för att kompensera för förlusten av naturmark som sprängningarna innebär. **“Vegetationsinslag på bostadsgårdar, tak och allmän plats kan inte kompensera naturmarken till fullo men kan mildra de negativa konsekvenserna ur denna aspekt.”** (Nacka kommun 2020). Till skillnad från Kvarteret Grønn innehåller Nya Gatan ingen förgårdsmark.

Figur 15: Ett av kvarteren i Nya Gatan Stadshusområdet (Urban Design u.å.) Används med upphovspersonens tillstånd.

Från ett ekosystemtjänstperspektiv kan en sådan här gestaltning och integrering av grönska i byggnaderna bidra med multifunktionella ekosystemtjänster, framför allt en kombination av reglerande och kulturella tjänster. Det relaterar bland annat till de reglerande ekosystemtjänsterna *Reglerande av lokalklimat: Grönska och natur bidrar lokalt till jämnare temperatur, ökad luftfuktighet, skugga och vindskydd, Luftrening: Växtlighet renar luft genom att filtrera och fånga upp föroreningar*, och den kulturella ekosystemtjänsten *Mentalt välbefinnande: Vistelse i grönska och natur främjar hälsa, välbefinnande och mental återhämtning*. I viss mån kan det stötta även stödjande och försörjande ekosystemtjänster, beroende på val av arter.

Det kommunledda initiativet *Konsten att skapa stad* arbetar för att främja konst i samband med stadsutveckling i Nacka kommun. År 2015 tog kommunen i fram tillfällig konst i form av kulissfasader av en fiktiv gata för att väcka intresse, dialog och delaktighet i samband med utvecklingen av Nya Gatan. Redan då initierades idéer om hur natur kan klä fasaderna i den framväxande stadsdelen.

”Kulissfasaderna visar lekfulla och nyskapande uttryck med färger, mönster och organiska former samt ger idéer om vegetation och växthus som integreras i bebyggelsen” (Nacka kommun u.å.). Det är inte helt omöjligt att tänka sig att det sådde ett frö till konceptet naturban.

5.3.2 En grön estetik

Genom det här kapitlet har jag snuddat vid hur konceptet framställs, vilka signaler det sänder ut och vad stadsdelen representerar för typ av estetik. Baserat på bilder och texter om Centrala Nacka och konceptet naturban går det att konstatera att man strävar efter att åstadkomma en estetik som höjer naturens funktion och drag. **”Det naturbana kommer att prägla gestaltning, miljö, innehåll och funktioner i utvecklingen av Centrala Nacka.”** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Breed (2020) beskriver att resultatet av ekologisk design får en estetik som är besläktad med ekourbanism, biofili-design och regenerativ design, vilket har potential att samtidigt stärka den ekologiska kunskapen hos invånarna om det görs på rätt sätt. Genom att bryta ner de bakomliggande symbolerna i hur urban grönska framställs går det att göra en djupare analys av detta kännetecken hos konceptet. Angelo och Wachsmuth (2018) argumenterar för att urban grönska i sig reproducerar ideologiska hållningar om att allt som är grönt är synonymt med hållbarhet. En grön estetik bär på ett budskap om vad samtida urbant hållbarhetstänkande är och representerar, vilket kan avslöja strategier, prioriteringar och antaganden som döljs bakom. Det går att dra en parallell mellan detta resonemang och att grön gentrifiering kan utlösas av ett utnyttjande grönskans status och symbol för hållbarhet som motiv för en ekonomisk tillväxt.

Kvarteret Grønn framställs som en exklusiv fastighet med gröna fördelar för de boende. Att bo här kommer sannolikt vara överkomligt endast för en grupp bemedlade invånare. Här går det att argumentera för att byggnaden i sig och konceptet naturban reproducerar ideologiska hållningar om samtida urban hållbarhet. **”Kommunens ambition är att det markanvisade kvarteret ska bli ett av Centrala Nackas karaktärsskapande kvarter.”** Nacka kommun (2021a). Från ett perspektiv av grön gentrifiering finns det belägg för att marknadsföringen av projektet Kvarteret Grønn tillsammans med konceptet kan bidra till ökade fastighetspriser på platsen i fråga och med omnejd, vilket kan medföra en förändring i den demografiska strukturen och därmed bidra till gentrifieringsprocesser på lång sikt.

5.4 Människors interaktion med natur och med varandra

Konceptet sägs bidra till en vänligare stad som främjar möten mellan människor. Det förväntas ske dels genom de upplevelsevärden som grönska bidrar med att bädda in staden i, dels genom stadsdelens allmänna ytor av mötesplatser, dels genom möjlighet till egen odling inom kvartersmark.

5.4.1 Möten mellan människor

Genomgående beskrivs konceptet medföra en stadsmiljö som är vänlig, trygg och bjuder in till möten mellan människor, tack vare grönskan. **”[...] en stadsmiljö med**

kontraster och variation där naturen och den befintliga topografin får ta större plats och påverka både den fysiska och sociala miljön” (Nacka kommun 2022b). Med konceptet naturban strävar Nacka kommun efter att främja en miljö som innehåller olika typer av mötesplatser och sociala knutpunkter för människor, i form av torg, parker, gröna stråk och gator. **”Stadens rum utformas så att de är överblickbara, orienterbara och trygga. De erbjuder möjlighet till samvaro med lek, platser för aktivitet och lugn och ro. Fungerande och sammanhängande gångstråk ihoplänkade med strandpromenader och skogsstigar ger förutsättningar för en aktiv livsstil nära naturen.”** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Här finns en tydlig anspelning på sociala fördelar med stadsgrönka. Främst en anspelning på den kulturella ekosystemtjänsten *Social interaktion*. Grönka och natur erbjuder mötesplatser för människor av olika bakgrund och åldrar, om att natur sägs förena människor, främja samhörighet, skapa nyfikenhet och interaktion. Konceptet visar även upp en anspelning på ekosystemtjänsten *Fysisk hälsa*: Grönka och natur gynnar fysisk aktivitet som *motion, lek och friluftsliv*, samt miljöpsykologiska resonemang om mänskliga preferenser och vad människor antas tycka är rumsligheter som motsvarar upplevelser av trygghet, orienterbarhet, lugn eller aktivitet. **”Det är inte bara parken som blir grön och skön, kvarterens mellanrum kommer fyllas med träd, blommor och olika typer av sittplatser. Delar av Värmdövägen och Vikdalsvägen blir en trygg och grön stadsgata.”** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023a). Grönkan får med dessa resonemang både en estetisk och funktionell roll. Tolkningen av detta är att det relaterar till det Anguelovski et al. (2018a) förklarar som *”ortodoxin av urban grönka”*, om att grönka i städer framställs som till för allmänhetens bästa i form av sociala- och hälsofördelar.

5.4.2 Kunskap om ekologiska processer

”Hur väl byggnaden integrerar växtlighet i gestaltningen på ett varierat, nyskapande och långsiktigt hållbart sätt där årstidsväxlingar kan följas med exempelvis gröna väggar, balkonger, terrasser och tak” (Nacka kommun 2021a). Att kunna följa årstidsväxlingarna, som nämns som ett kriterium inför markanvisningstävlingen, stödjer den kulturella ekosystemtjänsten *Kunskap och inspiration*. Grönka och natur kan ge *inspiration, kunskap och öka förståelse för ekosystemens samband och betydelse för människan*, som handlar om att interaktion med natur har ett pedagogiskt värde. Kunskap om ekologiska processer innefattar bland annat en förståelse för växter och djurs livscyklar, dygnsrytm och förutsättningar för goda livsmiljöer. Från ett ekosystemtjänstperspektiv går det att argumentera för att konceptet naturban inrymmer en vilja att öka människors kontakt och interaktion med natur.

5.4.3 Allmän platsmark och kvartersmark

Det tål att poängtera att sättet konceptet naturban tar sig i uttryck i det studerade materialet skiljer sig åt i både skala och omfattning. Materialet som finns med i urvalet under 4.3.3 *Naturbana Centrala Nacka* berör stadsdelen som helhet och beskrivningarna handlar främst om utformningen av allmän platsmark. Urvalet av studerat material för Kvarteret Grønn och Nya Gatan avser två specifika projekt med bostadskvarter och innehåller således mestadels kvartersmark.

Motiveringen till vinsten för Kvarteret Grønn var att projektet tolkade konceptet naturban på ett sätt som bedöms stärka platsen och bidra med både stadsliv och gröna kvaliteter för de boende såväl som för omgivningen. **“Selvaag presenterar kvarteret Grønn, ett spännande och övertygande förslag som i sitt organiska uttryck möter och förenar det gröna med ett levande stadsliv.”** (Nacka kommun 2022b). Tillkommande boende i Kvarteret Grønn ges, som nämnt i avsnitt 5.3.1, grönskande bostadsgårdar, takterrasser för odling och grönska på fasaderna. Dessa potentialer och fördelar gynnar främst de boende, inte minst i form av växthus som förväntas fungera som en samlingspunkt och främja möten grannar emellan. Nacka kommun menar dock att det visuella uttrycket hos Kvarteret Grønn blir en kvalitet för alla att ta del av. **“Utöver det redovisar förslaget ett genomgående växthus i bottenvåning som erbjuder såväl boende som förbipasserande skyddad grönska året om samt visuell kontakt mellan kvarterets gröna innergård och stadsparken.”** (Nacka kommun 2022b). Inför markanvisningstävlingen var ett av kraven att visa upp hur det föreslagna kvarteret bidrar till stadsliv samt interagerar med framtida angränsande allmänna ytor. **“Särskilt redovisa hur byggnadens bottenvåning bidrar till en trygg, inbjudande och upplevelserik miljö året om med förslag på material, detaljutformning som berikar gatumiljön och interagerar med den framtida stadsparken och intilliggande torg.”** (Nacka kommun 2022b). Förutom att den växtklädda fasaden (som nämnt i avsnitt 5.2.2) skapar en mjuk övergång till stadshusparken, beskrivs förslaget bidra med nya målpunkter till området som förväntas bli en av stadsdelens gröna mötesplatser. **“[...] mot torget föreslås restaurang och café som kommer vara en destination i området tack vare sin karaktär och läge.”** (Nacka kommun 2022b). Lokaler i bottenvåningar gynnar visserligen allmänheten i större utsträckning, även om det kräver en viss köpkraft för att exempelvis kunna besöka caféer och restauranger.

Platsen har idag ett stort flöde av människor som tar sig till och från flertalet vardagliga målpunkter under olika tider på dygnet, som exempelvis arbete, skola, busshållplatser, mataffärer och idrottsaktiviteter. Dessa målpunkter kommer att finnas kvar, och fler kommer att adderas. Stadshusparken förväntas vara en stor målpunkt för allmänheten. Det är därför stor sannolikhet att området kring Kvarteret Grønn och stadsdelen som helhet kommer att befolkas av olika typer av människor även i framtiden. Dessutom kommer en slutstation för tunnelbanan att vara här,

vilket gör platsen tillgänglig för en större andel besökare från andra delar av Stockholm.

Figur 16: Visionsbild över en del av Stadshusparken. Illustration: Amanda Wahlén, Sweco. Används med upphovspersonens tillstånd.

I och med markanvisningarna omvandlas mark som tidigare varit kommunägd och allmän till kvartersmark. I projektet Nya Gatan har det som sagt inneburit att stora ytor naturmark har ersatts av bostadskvarter. Enligt planbeskrivningen är det ingen större förlust ur rekreationssynpunkt, då området inte användes av allmänheten i någon större utsträckning med anledning av den kuperade terrängen. **”När dagens naturmark försvinner minskar möjligheten för naturanknuten motion och rekreation inom området. Idag nyttjas dock inte området för dessa ändamål i så stor utsträckning, bland annat beroende på att området i stora delar är otillgängligt. [...] Möjligheterna för lek, rekreation och andra aktiviteter i närheten kommer att bli mycket goda när den nya stadsparken blir anlagts intill planområdet.”** (Nacka kommun 2017). Utvecklingen av Stadshusparken, som blir den naturbana stadsdelens gröna oas, utgörs idag av en stor parkeringsyta för stadshusets personal och besökare. Här är det i stället kommunägd mark som omvandlas till en park för allmänheten och som tillgängliggör bostadsnära natur (se figur 16).

5.5 Att peka på naturbana situationer och den naturbana invånaren

I och med marknadsföringen av stadsdelen har kommunen gjort sig ett namn med konceptet naturban. Det framhävs ett uppreparande budskap om vad som är

naturbant och hur den naturbana invånaren lever, sammanvävt med beskrivningar av hållbarhet.

5.5.1 Marknadsföring och varumärkesbyggande

“Här kommer det dynamiska mötet mellan naturens lugn och stadens puls att prägla gestaltningen och innehållet i den nya naturbana stadsmiljön.” (Centrala Nacka marknadsbolag 2023a). Naturban är ett koncept, en vision och gemensam målbild för en stadsutvecklingsstrategi. Det är även ett namn och ett varumärke, uttryckt som *Naturbana Centrala Nacka*. Samverkansplattformen Centrala Nacka marknadsbolag AB och det Viable Cities-finansierade projektet Klimatneutrala Nacka 2030 driver konceptet framåt. **“Här planeras bland annat för bostäder med verksamheter i entrévåningen, i en tät och blandad naturban kvartersstruktur.”** (Nacka kommun 2021a). Allting kretsar kring stadsdelen Centrala Nackas utveckling där konceptet framför allt bidrar mycket med att förankra en viss typ av estetik, innehåll och mentalitet som ska eftersträvas. **“Byggnaderna har en hög arkitektonisk kvalitet med tydlig identitet, medveten naturban färgsättning, hållbara materialval och en mänsklig skala.”** (Nacka kommun 2021a).

Som det går att se kommande citat och i citaten i stycket ovan används en retorik där ordet naturban böjs på olika sätt för att peka på vad som är naturbant. **“Byggnaderna möter de naturbana stadsrummen med utblickar och inblickar. Naturbana entréer och innerum speglar de gröna uterummen – ute och inne integreras.”** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). Ett ytterligare exempel är: **“Kvarteret utgör kopplingen mellan stadsgata och stadspark, som på ett naturbant sätt möter stadsparken, torget, gatorna och människorna.”** (Nacka kommun 2021a). Det är en del av marknadsföringsstrategin. Även på hemsidan centralanacka.se används ordet som ett prefix framför olika typer av aktiviteter som äger rum i stadsdelen, som exempelvis “naturbant påskäventyr” eller att det serveras “naturban glass”. Detta framkallar dels en slags drömlig värld kring vad den naturbana staden är och innebär, dels skapar det en identitet och anknytning som blir viktig för de framtida invånarnas samhörighet med platsen. Även om det inte relaterar till någon specifik ekosystemtjänst så framhävs den befintliga naturen som betydelsefullt för konceptet, som nämnt i avsnitt 5.1.1. Det tar man fasta på i marknadsföringen och sättet man talar om stadsdelens innehåll, vilket bidrar till att spä på budskapet om bilden av stadsdelen och invånarnas anknytning och samhörighet med platsen.

“Beskriva hur kvarteret kan bidra till att skapa karaktär och förstärka platsens identitet och stödja ett aktivt naturbant hållbart stadsliv.” (Nacka kommun 2022b). Att ordet naturban förekommer i samband med beskrivningar av hållbarhet ger signaler om att konceptet inrymmer höga klimat- och miljöambitioner. Från ett perspektiv av grön gentrifiering kan det tolkas som att man framhäver fördelar med

att leva i en stadsdel med hållbarhetsprofil för att det finns ett ekonomiskt värde i det. I marknadsföringen lyfts även andra aspekter med konceptet, vilka har exkluderats med anledning av den här studiens avgränsningar. **“Viktiga faktorer för den Naturbana staden är: [...] Stadens förmåga att skapa hållbara mobilitetslösningar – vilken roll kommer bilen att ha i staden och hur planerar man för den förändringen?”** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023b). Allt som kommunen vill åstadkomma på platsen får på något sätt rymmas inom konceptet naturbanan. Det är mer än bara gröna tak, en blandning av kultiverad och vild grönska och en stadshuspark. Energi, mobilitet, ekonomisk tillväxt, innovation och näringsliv är minst lika omnämnt i samband med konceptet. Men grönskan är det som framhävs som nyckeln till framgången.

Genom marknadsföringen och de varumärkeshöjande insatser som kretsar kring konceptet naturbanan syns tydliga tendenser till att använda grönskans status som en drivkraft för att uppnå andra mål än bara en stärkt grön infrastruktur, vilket i förlängningen kan bidra till grön gentrifiering.

5.5.2 Löften om en hållbar livsstil

“Centrala Nacka tar avstamp i tankar om närhet, växtkraft och livskvalitet. Här har man allt man behöver på gångavstånd eller via den tunnelbanan som är klar 2030. Närhet till arbete, skolor och shopping. Närhet till kultur och natur. Närhet till nya möten och varandra.” (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021). I de övergripande beskrivningarna om stadsdelen används formuleringar så som att öka invånarnas livskvalitet och underlätta vardagspusslet, främst med syftning på närheten till resten av Stockholm i och med den kommande tunnelbanan. Att ha nära till naturen framställs som synonymt med ett friskt och fridfullt liv. **“Hälsa och välmående – närhet till natur och människor, rörelse och inspiration och ett enklare livspussel.”** (Centrala Nacka marknadsbolag 2023a). Konceptet anspelar på de kulturella ekosystemtjänsterna *Fysisk hälsa: Grönska och natur gynnar fysisk aktivitet som motion, lek och friluftsliv*, och *Mentalt välbefinnande: Vistelse i grönska och natur främjar hälsa, välbefinnande och mental återhämtning.* “[...] där man får de gröna kvaliteterna utanför sin dörr samtidigt som man har stadens bekvämligheter nära.” (Nacka kommun 2022b). Det finns en tydlig anspelning på att framhäva en profil där hälsa, rörelse, trygghet, bekvämlighet och ett rikt och aktivt socialt liv eftersträvas, med argumentet att närheten till allt du behöver bidrar till en hållbar livsstil såväl som hållbar utveckling. Från ett perspektiv av hur urban hållbarhet framställs beskriver Angelo och Wachsmuth (2018) hur den hållbara staden idag är förknippad med cykelgator, gångvänlighet, kollektivtrafik och en utvecklad grön infrastruktur. Det framställs en enkelhet och bekvämlighet i att kunna göra hållbara val där man bor. Konceptet naturbanan visar upp tecken på det idealet.

Här blir en viktig fråga vem man vänder sig till som den tänkta invånaren. **“Målet är att skapa en stadsdel med unik karaktär och ett innehåll som attraherar nya boende, verksamheter och besökare.”** (Nacka kommun 2021a). Den här formuleringen kan tolkas som att man riktar sig till en individ med stora drömmar att förverkliga, något som i sin tur kan förknippas med framgång och starka ekonomiska resurser. Att man vill attrahera en ny målgrupp tangerar ett nyliberalt resonemang om att exkludera det som anses missgynna en ekonomisk tillväxt. På andra ställen nämns befintliga Nackabor som målgruppen. **“En plats som bidrar till utveckling och en hållbar livsstil och som ger stolthet hos både befintliga och nya Nackabor och verksamheter.”** (Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag 2021).

5.6 Sammanfattning resultat

Utifrån studiens resultat går det att konstatera att konceptets effekter kan innebära: möjligheter att ge plats åt grönskan, möjligheter att stärka identitet och anknytning till närmiljön, möjligheter att främja och synliggöra ekosystemtjänster, möjligheter att utöka nätverket av mindre grönytor, samt möjligheter att bidra med en ökad kontakt med natur hos invånare och besökare.

Resultatet visar även att konceptets effekter kan innebära: risker kopplade till grön gentrifiering genom en anspelning på grönskans status, risker att medföra förändringar i befolkningsstrukturen som följd av förhöjda fastighetspriser, samt risk för en oaktsamhet om människors olika uppfattningar om vad en önskvärd stadsmiljö är.

6. Diskussion och slutsatser

Det här kapitlet motiverar och tar ställning till resultaten genom studiens gång, sammanfattar studiens viktigaste slutsatser, blickar framåt och reflekterar kring uppsatsens innehåll och behov av vidare forskning.

Studiens utgångspunkt har varit ett urbanekologiskt perspektiv, med en grundtanke om att ekologiska funktioner i staden är viktiga och att människor och naturliga processer interagerar och både påverkar och påverkas av varandra. Dessa dynamiker avgör stadens motståndskraftighet, samt människors inställningar och möjligheter till att interagera med naturliga processer, vilket får samspelet att fungera. Vidare har ett miljöpsykologiskt perspektiv avgränsat studiens tyngdpunkt till att kretsa kring människors relation och interaktion med sin fysiska miljö och specifikt grönskastrukturer, samt hur människor utifrån det beter sig, upplever och värderar sin omgivning.

Som ett sätt att problematisera vad grönska i städer kan ha för effekt på samspelet mellan sociala och ekologiska processer, har studien lyft att ekosystemtjänster är viktiga att synliggöra och främja i samband med att den byggda miljön planeras, byggs och förvaltas, inte minst med avseende på klimatanpassning och hälsofördelar för människor. Givet att det finns förutsättningar för möjlighet att kunna interagera med natur, vilket avgörs av fördelning, utformning och vilken typ av natur människor exponeras för. Studien har poängterat att en kapitalisering på natur och ekosystemtjänster kan medföra förändringar i befolkningsstrukturen som i förlängningen kan leda till processer av grön gentrifiering, där utbudet av grönytor, rekreativsmöjligheter och natur (innehållandes ekosystemtjänster) är ojämnt fördelade sett ur ett demografiskt och socio-ekonomiskt perspektiv. Marknadsföring av nya, hållbara, gröna fastigheter som är överkomliga för endast en bemedlad grupp av invånare spär på detta.

6.1 Resultatdiskussion

De fem teman som framkom i studiens resultat ringar in kännetecknen av konceptets sociala och ekologiska aspekter, baserat på hur konceptet framställs. Teman berör hur konceptet kan komma att påverka den fysiska miljön och gestaltningen av platsen, samt hur befintliga och framtida invånare i stadsdelen kan komma att påverkas i relation till det. Tema 2. *Kontraster, variation och samspel* och tema 3. *Grönska integreras i bebyggelsen* är något snarlika varandra eftersom kontrasterna konstateras bygga på bland annat grönska på byggnader. Det förstnämnda temat handlar mer om stadsdelen i stort och de kontraster som konceptet anspelar på i och med exempelvis närheten till Stockholms innerstad och Nackas natur. Medan det nästnämnda temat snarare fokuserar på kontrasterna mellan byggnadernas former och grönskans former i kombination med varandra. Dessa två teman hade

dock kunnat slås ihop till att endast handla om kontraster. De andra tre teman är mer distinkt åtskilda från varandra.

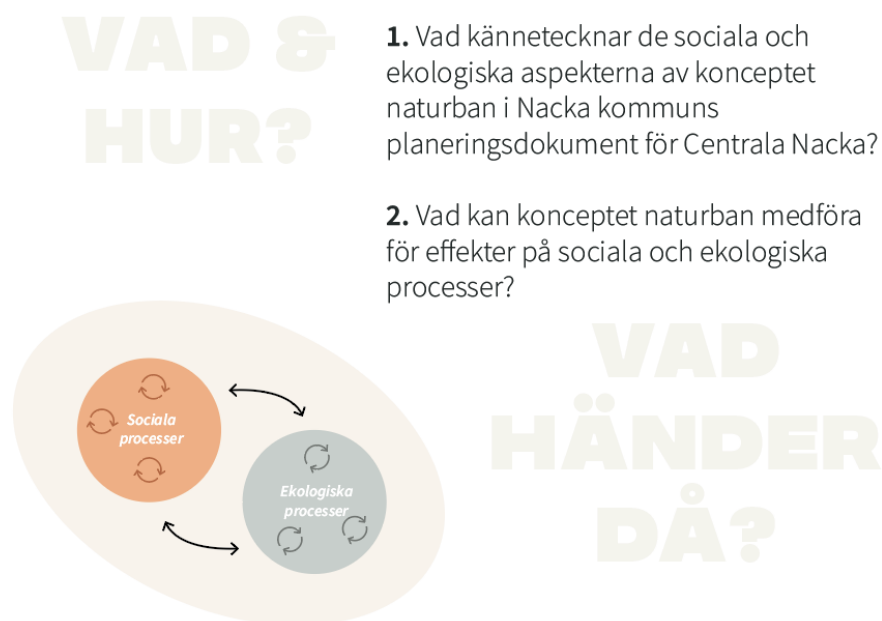
6.1.1 Konceptets kännetecken

En av frågeställningarna genom studien har varit *vad kännetecknar de sociala och ekologiska aspekterna av konceptet naturban i Nacka kommuns planeringsdokument för Centrala Nacka?* (se figur 17). Målet med den frågan har varit att peka ut det som utmärker sig hos konceptet och vad Nacka kommun påstår att konceptet tillför och hjälper till med, från ett perspektiv av sociala och ekologiska värden. Utifrån studiens resultat går att fastslå att konceptet naturban är ett namn och ett varumärke som syftar till att förankra en vision och mentalitet som ska eftersträvas för att Centrala Nacka ska utvecklas hållbart. Konceptet används dels som en gemensam vision och målbild för Centrala Nackas utveckling, dels för att marknadsföra platsen utåt. Konceptet anspelar på klimatmässiga, sociala och ekologiska fördelar med stadsgrönska. Konceptet kännetecknas av att mer grönska tar plats i den byggda miljön samtidigt som det byggs stad. Konceptet höjer platsens befintliga kvaliteter av natur med en syn på det lokala landskapet som källa till inspiration. Grönska på tillkommande byggnaders tak och fasader bidrar dels med att visuellt synliggöra natur, dels att kombinera flera ekosystemtjänster samtidigt, dels att skapa en grön estetik för stadsdelens uttryck. Ett främjande och synliggörande av ekosystemtjänster, både på kvartersmark och allmän platsmark, förväntas bidra med så väl naturbaserade lösningar och klimatanpassning som identitetsskapande element och sociala värden för människor. Konceptet utmärker sig även i att det inkluderar blandningar som bildar effektfulla kontraster. Det tar sig i uttryck dels som både anlagd, kultiverad natur och mer vild, skogslik natur. Dels som i kontrasterna som uppstår mellan byggnadernas strama, raka former och naturens organiska former. Det handlar även om en anspelning på det geografiska läget av närhet till både stad (Stockholm, Sickla) och natur (Nackas naturreservat, Stockholms skärgård, sjöar, natur- och kulturmiljöer). Det är tydligt i marknadsföringen av stadsdelen i allmänhet och i Kvarteret Grønn i synnerhet, att man främst vänder sig till en bemedlad grupp av människor som den tänkta invånaren. Invånare som vill och har möjlighet att välja närhet till både stad och natur.

En rimlig fråga att ställa sig är vad alternativet hade varit om konceptet naturban inte fanns, eller om det inte fanns något koncept alls. Hur hade utvecklingen av Centrala Nacka sett ut då? Förmodligen hade man utan hjälp av konceptet naturban planerat för inslag av grönska och hållbara åtgärder ändå, i och med att kommunen äger mycket mark och har möjligheten att till viss mån styra en önskvärd utveckling via markanvisningar. Flera delar av det som konceptet inrymmer som framkom i studiens resultat är självklara saker som planeringsyrket redan omfattas av idag, så som att utgå från platsens förutsättningar och att integrera ekosystemtjänster i

planering och gestaltning. Med det i baktanke blir konceptet bara ett varumärke som används för att framkalla en högre värdering av kommunmarken i markanvisningstävlingarna. Kraftfullheten och drivkraften i att initiera förändring med hjälp av konceptet kan dock fortfarande vara en lokalt stärkt grön infrastruktur och framsteg i att nå hållbarhetsmål. Avkastningen för marken ger kommunen, som tidigare nämnt, stärkta resurser för att kunna utveckla allmänna ytor.

Om man bortser från det som går att betrakta som redan rutinmässiga delar av planeringsyrket, samt det faktum att det är ett stadsutvecklingskoncept med bakomliggande marknadsföringsstrategier, så är det som kvarstår att konceptet bygger på kontraster. Det sker dels genom en blandning av kultiverad och vild natur, dels i form av gröna tak, fasader, balkonger och terrasser som kontrasterar mot det hårda, gråa, byggda. Det viktigaste temat som ringar in konceptets kännetecken är således 2. *Kontraster, variation och samspel.*

Figur 17: Uppsatsens frågeställningar.

6.1.2 Konceptets effekter

Svaret på studiens andra frågeställning *vad kan konceptet naturban medföra för effekter på sociala och ekologiska processer?* (se figur 17), har snuddats vid genom analysprocessen, där de identifierade teman bröts ner och betraktades ur olika synvinklar.

Med hjälp av konceptet formas en identitet för platsen som stärker varumärket och tydliggör visionen av vad man vill åstadkomma för estetik och innehåll. Med en grundidé om att den natur som redan finns utgör en betydande roll som

identitetsskapare, kan utformningen av staden med en utgångspunkt i det lokala landskapets karaktär signalera en omtanke för detta och således framhäva och stärka både stadens identitet och invånarnas anknytning till sin närmiljö. Befintliga grönstrukturer, dispositioner, strukturer och sammansättningar av landskapet är en del av området kulturella och ekologiska arv som riskerar att gå förlorade om det nonchaleras för mycket i samband med exploatering. Att bevara spridnings samband och se till landskapets befintliga struktur som styrande för den kommande utvecklingen är positivt ur ett ekosystemtjänstperspektiv då det ger förutsättningar för en biologisk mångfald och en stabil grönblå infrastruktur, som i sin tur kan medföra en stark motståndskraft mot förändringar.

Konceptet möjliggör för att i ett tidigt skede planera för att ge plats åt grönskan. Grönska är inte något som adderas som något påklistrat i slutet, utan något som varje projekt medvetet och strategiskt planerar för. Det kan exempelvis handla om att beakta en adekvat dimensionering och innehåll av förgårdsmark eller tillräckligt djupa växtbäddar på tak och underbyggda gårdar. Genom att bevara befintlig natur med hänsyn till platsens identitet och karaktär säkerställs att viktiga ekologiska värden inte byggs bort. Det kan handla om att bevara karaktärsstarka, gamla träd; att bygga anpassat efter terrängen och minimera sprängningar; eller att i samband med utveckling ta fasta på en specifik art eller biotop som kännetecknar platsen.

Från ett ekosystemtjänstperspektiv går det att argumentera för att en integration av grönska i bebyggelsen medför att byggnader och gator kan bidra till att utöka nätverket av mindre grönytor och således agera språngbräddor mellan olika grönstrukturer. Det kan stödja spridningskorridorer för djur och växter, som i det långa loppet även kan stödja ett bevarande och återställande av lokala ekosystem, vilket medför en stark motståndskraftighet mot förändringar. Konceptet främjar och synliggör ekosystemtjänster i en urban kontext. De främsta ekologiska effekterna med gröna fasader, tak, balkonger och terrasser är att det kan bidra lokalt med att reglera temperatur, luftfuktighet och ge skydd mot sol och vind. Det kan även hjälpa till att rena och fördröja dagvattnet innan det når ett dagvattensystem eller dagvattenmagasin i gatan, vilket förebygger och skyddar mot översvämning och bidrar till renare sjöar.

Konceptet innefattar en gestaltningsmässig strategi att blanda natur som anspelar på urban natur som innehar höga kulturella värden, och naturlig natur som innehar höga ekologiska värden, vilket har potential att skapa en variationsrik, omväxlande och dynamisk miljö som från ett ekosystemtjänstperspektiv blir både ekologiskt och socialt värdefullt. Sociala värden i form av olika intryck och upplevelsevärden för människor, och ekologiska värden då det kan bidra till en större variation i livsmiljöer för djur och växter och ökad biologisk mångfald. Som tidigare nämnt är den västerländska kulturen mycket präglad av människans kontroll och makt över

naturen, med inställningen att det orörda och oexploaterade ses som outnyttjat eller rent av saknar funktion innan det i någon mån är i anspråkstaget av människor. Det finns en poäng med att ha kännedom kring hur olika former av natur uppfattas och upplevs av olika människor. Genom att bädda in ekologiska funktioner i en gestaltning som utåt signalerar en mänsklig intention, menar Iverson-Nassauer (1995) att vi kan uppnå både stärkta ekosystemtjänster och trivsamma miljöer som människor finner attraktiva och vill ta hand om. Hon menar på att i en urban kontext med gestaltade miljöer är detta extra viktigt att ha kunskap om, eftersom dessa miljöer behöver möta sociala behov i form av trygghet, tillhörighet och estetik; samtidigt som ekologiska värden är av högsta vikt att bevara då de fyller en viktig funktion i städers förmåga att stå emot klimatförändringar.

Konceptet står för ett främjande av kulturella ekosystemtjänster i form av estetiska upplevelsevärden av en levande, grön miljö som är vackert omgiven av grönska. Det har potential att bidra med en ökad kontakt med natur hos invånare och besökare, när platsen blir mer stadsmässig. Konceptet har potential att möta både kulturella och estetiska aspekter av att föra in mer grönska i en stad tillsammans med funktionen att det även löser problem. I stället för att addera grönska i ett urbant landskap som endast avser att fylla en funktion och vara en naturbaserad lösning, så är det idealiskt att även den estetiska aspekten beaktas. På samma sätt om stadsgrönskan endast tillförs för att gynna människors estetiska öga, utan att utnyttja dess fulla ekologiska potential är det inte heller i linje med ett sådant ideal. Risken med att anspela på grönskan på det här viset går främst att se ur ett miljöpsykologiskt perspektiv där ett beaktande av människors olika preferenser och förmågor blir viktigt, likt Gunnarsson och Hedbloms (2023) resonemang om biofilhypotesen. Detta kan i förlängningen bli en risk för grön gentrifiering om det inte uppmärksammas i tid. Det är viktigt med allmänhetens tillgång till natur, men också innehållet, kvaliteten och fördelningen av naturen.

Konceptet hjälper till att skapa en grön estetik och ett innehåll av bostadsnära, vardagsnatur för stadsdelen. En sådan estetik har potential att stärka den ekologiska kunskapen hos invånarna om det görs på rätt sätt (Breed 2020). En stärkt ekologisk kunskap kan i sin tur leda till en ökad social resiliens hos medborgarna, som innebär att ju mer man interagerar och skapar anknytning till sin närmiljö och specifikt naturmiljöer, ökar också medvetenheten och engagemanget i att beskydda denna miljö (Selman 2012). Det stärker sambanden mellan människa och natur. Det resonerar även med Riikonens (2023) argument om att en ökad kontakt, nyfikenhet och interaktion med natur i städer är viktigt för att motverka distansering från natur hos stadsbor. Marknadsföringen och konceptets gröna estetik riskerar dock att bidra till processer av grön gentrifiering. Via konceptet utnyttjar man positionen att skapa sig ett varumärke kring hållbarhet genom att anspela på grönskans status. Konceptet hjälper till att marknadsföra platsen och höja priset på marken. Det går att betrakta

som grön kapitalism, vilket i förlängningen kan innebära effekter som grön gentrifiering och orättvis fördelning av tillgång till grönytor. Torsson-Freij (2020) lyfter detta ur ett samhällsplaneringsperspektiv och menar på att genom att ge Centrala Nacka en viss profil går det att satsa på hållbarhet utan att behöva anpassa det till hela kommunen. Även Angelo och Wachsmuth (2018) nämner ett liknande resonemang, som belyser hur hållbarhetsåtgärder koncentrerade till ett avgränsat område i en stad tenderar att vara lönlöst och baserat på lösa grunder då motiven ofta kommer från statistik om en ohållbarhet som inte ens finns på platsen i fråga utan i en annan del av staden.

Det strategiska läget för Centrala Nacka med mycket allmän platsmark i form av Stadshusparken, torget framför Kvarteret Grønn, Värmdövägen/Vikdalsvägen, Nacka forum och området kring tunnelbanan, gör att risken för grön gentrifiering minimeras. De främsta argumenten för detta är att stadsdelen i framtiden kommer att vara en del av blåa linjens slutstation, som kommer att ha slutstationer även i Hagsätra, Barkarby och Hjulsta (Region Stockholm u.å.) samt att köpcentrumet Nacka Forum bevaras och nya parker och torg kommer att finnas för allmänheten att ta del av. Närheten till Storängens lummiga villaträdgårdar och naturreservaten Nyckelviken och Ryssbergen är fördelaktigt för stadsdelens läge. Dels bidrar privata trädgårdar till en visuell grön inramning, dels finns allmänt tillgängliga natur- och kulturvärden i närheten.

Dock kvarstår faktumet att de som kan ta del av de största fördelarna med vad naturbana Centrala Nacka har att erbjuda är de som kommer att ha råd att bo i stadsdelen. Nacka är en tillväxtkommun som generellt sett har en befolkning med höga inkomster och hög utbildning (Nacka kommun 2023). Som det går att se i resultatavsnittet finns det en strävan om att vara en del av en konkurrenskraftig storstadsregion. I och med att Nacka kommun är största markägaren på platsen kan de sätta mål och ambitioner om en önskvärd utveckling som förankras tidigt i markavsningsavtal. Det talar för att konceptets roll blir mycket användbart som politiskt verktyg för den önskvärda utvecklingen. Konsekvenser som går att härleda till grön gentrifiering beror på flera faktorer så som lokala policys, samhällsvärderingar och sammanhang, men som oftast i slutändan handlar om bristen på sociala skyddsmekanismer i den fysiska planeringen.

Ur analysen går att konstatera att konceptet har potential att åstadkomma en rad positiva effekter på sociala och ekologiska processer. Utfallet beror på konceptets vidare implementering, där en balanserad och medveten strategi som tar hänsyn till både miljömässiga och sociala behov blir avgörande för att maximera positiva effekter och minimera potentiella risker. I kommande avsnitt sammanfattas studiens slutsatser om konceptets möjligheter och risker.

6.2 Slutsatser

All form av exploatering innebär en miljöpåverkan, störning av befintliga ekosystem och etableringar på platsen i fråga. Graden av konsekvenserna kan skilja sig beroende på tillvägagångssättet för utvecklingen. I grunden står ekologiska värden och stadsutveckling oundvikligen som motsatser till varandra och utgör mållkonflikter. Med utgångspunkt i urbanekologiska teorier är implementeringen av konceptet naturban ett utmärkt initiativ till att bevara och tillföra mer grönska i stadsmiljön, då det kan förbättra den gröna infrastrukturen, öka den biologiska mångfalden och främja urbana ekosystemtjänster som gynnar samspelet mellan människor och natur. I det långa loppet kan det stödja ett bevarande och återställande av lokala ekosystem, som i sin tur medför en stark motståndskraftighet mot förändringar. Konceptet bidrar även med en stärkt platskänsla och förankring i den befintliga miljön, vilket kan stärka invånarnas anknytning till platsen. På samma sätt kan riskerna med konceptet naturban ur ett miljöpsykologiskt perspektiv handla om sociala skillnader i tillgång till natur, som i sin tur kan grunda sig i en oaktksamhet om människors olika uppfattningar om vad en önskvärd stadsmiljö är. Det överlappar med potentiella risker av grön gentrifiering, vilket handlar om att konceptet på lång sikt kan generera en förflyttning av invånare med lägre inkomster på grund av stigande fastighetsvärden som efterföljd av en kapitalisering på natur. Ett genererande av ökade fastighetspriser och en ekonomisk utveckling i området kan å ena sidan stärka resurser och investeringar som finansierar insatser för att uppnå hållbarhetsmål, vilket har potential att resultera i en lokalt förbättrad grön infrastruktur och utveckling av allmänna ytor. Å andra sidan kan det bidra till en ökad ojämlikhet i tillgången till grönområden med anledning av ökade fastighetspriser, som i förlängningen kan medföra konsekvenser så som försämrade social sammanhållning, samt förluster av kulturell mångfald och lokal karaktär.

Riskerna med konceptet handlar inte i sig om vad konceptet föreslår för åtgärder, utan snarare hur det framställs och vilka värden grönskan förknippas med, eller gesken av att förknippas med. För att minimera konsekvenserna av motsägelsefulla processer som kan bidra till grön gentrifiering krävs en djupare analys av befintliga sociala strukturer för implementeringen av konceptet.

6.3 Metoddiskussion

Studien har gjort ett försök att i så stor utsträckning som möjligt bidra med fördjupade kunskaper om Nacka kommuns koncept naturban. Eftersom Nacka kommun och Centrala Nacka marknadsbolag löpande publicerar nyheter och inlägg om konceptet och stadsdelens utveckling finns det en risk att nyttillkommen information kan ha missats under tiden som studien har pågått, samt att insamlingen av data har haft en tidsmässig avgränsning. Min förhoppning är dock att jag med min insikt i kommunens verksamhet har kunnat täcka det mesta av aktuell information inom den givna tidsramen.

Utifrån problemformuleringen och frågeställningarna har den valda metoden lämpat sig väl för att fylla en del av kunskapsluckan om konceptet naturban. Att göra en tematisk analys har varit en lämplig metod för att samla och sortera information om konceptet naturban. Steget att koda har hjälpt till att filtrera den information som relaterar till studiens teoretiska utgångspunkter och frågeställningar. Det pragmatiska förhållningssättet har tillsammans med den abduktiva ansatsen understött en metod som har inkluderat olika synvinklar på det studerade ämnet, och som därmed inte har varit låst till att ta reda på endast en sanning eller ett rätt svar. Det har medfört en nyanserad och resultatinkriktad studie som har varit viktig för syftet om att både visa på en fördjupad bild av vad Nacka kommuns koncept naturban är, och samtidigt lyfta potentiella positiva och negativa effekter med det.

Urvalet av studerat material har varit spritt i innehåll och många till antalet. Broschyrerna och webbsidorna är riktade för att tilltala en målgrupp och sälja in idén om konceptet naturban. Det har gett en insikt i hur konceptet framställs och vad visionen, syftet och omfattningen är. Bakom dessa publikationer finns marknadsförings- och kommunikationsstrategier, vilket gör att materialet kan ses som för snävt och subjektivt i relation till planeringsdokumenten. Planeringsdokumenten för de två projektexemplen är av mer formell karaktär, och har således bidragit med mer objektiv och saklig information som komplement till de säljande beskrivningarna av konceptet. De teoretiska perspektiven har dock bidragit med en kritisk och nyanserad syn på materialet som helhet. Sammantaget har materialet gett en bred bild av ämnet.

En svaghet med urvalet av studerat material är att det saknas verkliga berättelser. Det hade varit mer nyanserat att göra intervjuer som komplement till resten av studerat material. Dels hade det gjort studien ännu mer i linje med en kvalitativ undersökning, dels hade det kunnat mynna ut i andra analyser och tolkningar tillsammans med det teoretiska underlaget och således kunnat ge ett annorlunda resultat. Tänkbara intervjuobjekt hade i så fall kunnat vara tjänstepersoner från kommunen med kompetenser inom specifika sakfrågor, så som ekologer, landskapsarkitekter, planeringsarkitekter eller exploateringsingenjörer. Alternativt utomstående personer som (gissningsvis) har vitt skilda ståndpunkter kring områdets utveckling, så som byggherrar/exploatörer jämfört med medborgare.

Sedan uppstarten av arbetsprocessen har det funnits en ambition och vilja att genomföra intervjuer. Anledningen till att jag inte gjorde några intervjuer har dels att göra med den förändrade metoden och inriktningen för undersökningen (se avsnitt 6.4) dels den efterföljande tidspressen som tyvärr har präglat hela arbetet. Trots att kontakten med Nina Åman och Helena Jeppsson som tidigare nämnt inte är att betrakta som empirisk data, har deras bidrag av expertkunskaper varit mycket

givande för studien, och visat på ett visst inslag av verkliga berättelser som annars hade saknats helt.

6.4 Reflektion kring studiens innehåll och behov av vidare forskning

Till en början förde den här studien omedvetet två parallella spår, något som uppmärksammades under ett opponeringstillfälle och som ledde till att texten arbetades om helt och hållet. Det ena spåret handlade om att undersöka olika användare av ordet/konceptet naturban (utöver Nacka kommun), för att identifiera gemensamma, återkommande mönster och principer som det naturbana konceptet följer. Det andra spåret handlade om att bryta ner och relatera principerna till ett teoretiskt underlag. Syftet var alltså att både följa upp konceptet i praktiken och att definiera naturban som begrepp och sätta det i ett teoretiskt sammanhang, som ett sätt att överbygga praktik och teori. Vilket resulterade i en spretig, bred undersökning och en inkonsekvent metod.

I den här omarbetade versionen har studien endast fokuserat på Nacka kommun som användare av konceptet, samt avgränsats till att fördjupa kunskaperna om de sociala och ekologiska aspekterna. Ursprungsidén om att följa upp konceptets användning och att sätta konceptet i ett teoretiskt sammanhang har levt kvar, men nu i ett mer koncentrerat och medvetet format.

Med anledning av den här studiens avgränsningar har andra aspekter av konceptet av naturliga skäl exkluderats. Det i kombination med att det studerade ämnet är relativt utforskat gör att det finns behov av att undersöka konceptet utifrån andra faktorer och med bakgrund i andra akademiska inriktningar. En liknande studie som denna skulle kunna utföras av en person med en annan utbildningsbakgrund, vars bevakningsområde täcker andra aspekter av de processer som ryms inom det urbana systemet. Samma frågeställningar skulle då kunna återanvändas men anpassas till berörd disciplin och tillhörande teoretisk bakgrund.

Det fanns som sagt en strävan om att göra intervjuer inom denna studie, så det är något som jag själv ser som ett nödvändigt inslag i vidare forskning. I början av den här studien, när allting fortfarande var lösa idéer, fanns det en tanke om att undersöka hur konceptet naturban uppfattas och tolkas av olika personer inom olika yrken och med olika akademiska referenser. En sådan studie hade kunnat ta avstamp i ett teoretiskt underlag om idéhistoria.

En annan fundering som fanns med i uppstarten av den här studien är huruvida naturban relaterar till fenomenet *Integrerade gröna typologier* som Ekologigruppen och Warm in the Winter har utvecklat. Det går att fråga sig om konceptet naturban är en grön typologi.

Det skulle även vara intressant att se en diskurskritisk studie kring om det finns belägg för kopplingar mellan Nacka kommuns koncept naturban och naturbanism, som är ett etablerat begrepp i framför allt spanska och latinamerikanska sammanhang. Användningen av ordet naturban har förekommit i både svenska och spanska kontexter under de senaste åren. I och med att fler än Nacka kommun använder sig av ordet – dels i olika kontexter, dels i form av olika böjningar, variationer och med olika betydelse – går det att fråga sig om det finns ett behov att på lång sikt hitta en gemensam definition för begreppet.

Avslutningsvis har den här studien belyst komplexiteten i att skapa både socialt och ekologiskt hållbara städer. Sambandet mellan hur urban hållbarhet framställs och frågor om vad som utlöser gröna gentrifieringsprocesser blir högst relevanta i en samtida planeringspraktik som förespråkar grönare städer och ett främjande av ekosystemtjänster som svar på klimat- och hälsoproblem i städer. Landskapsarkitekten har en central roll i detta med sitt bevakningsområde av sociala, ekologiska och estetiska värden, och sitter därför på en viktig nyckelposition i det tvärdisciplinära arbetet med hur utformningen av den fysiska miljön kan påverka såväl sociala som ekologiska processer.

Referenslista

- Ahlström Isacson, H., Sjösten Harlin, F. & Stenkula, U. (2021). *Ekosystemtjänster – en verktygslåda 1.0*. White Arkitekter. https://whitearkitekter.com/se/wp-content/uploads/sites/3/2021/11/EST_en-verktygslada_low.pdf
- Anderson, P.M.L. (2020). Biodiversity and Cities. I: Anderson, P.M.L., Douglas, I., Goode, D., Houck, M.C., Maddox, D., Nagendra, H., Tan, P.Y. (red.) *The Routledge Handbook of Urban Ecology*. London: Routledge. 257–264. <https://doi.org/10.4324/9780429506758>
- Angelo, H. & Wachsmuth, D. (2018). Green and Gray: New Ideologies of Nature in Urban Sustainability Policy. *Annals of the American Association of Geographers*. Vol. 108 (4), 1038 – 1056. <https://doi.org/10.1080/24694452.2017.1417819>
- Anguelovski, I., Brand, AL. & Connolly, J. (2018a). From landscapes of utopia to the margins of the green urban life. *City*. Vol. 22 (3), 417–436. <https://doi.org/10.1080/13604813.2018.1473126>
- Anguelovski, I., Cole, H., Connolly, James JT., Garcia-Lamarca, M. & Pearsall, H. (2018b). New scholarly pathways on green gentrification: What does the urban 'green turn' mean and where is it going? *Progress in Human Geography*. Vol. 43 (6), 1064–1086. <https://doi.org/10.1177/0309132518803799>
- Bonaiuto, M. & Bonnes, M. (2002). Environmental psychology: From Spatial-Physical Environment to Sustainable Development. I: Bechtel, R-B. & Churchman, A. (red.) *Handbook of Environmental Psychology*. John Wiley & Sons. 28–54.
- Boverket (2017). *Underlag till nationell arkitekturpolicy*. (2017:12). Boverket. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2017/underlag-till-nationell-arkitekturpolicy.pdf>
- Brandén, H. (2015). *Kritisk realism*. (Sociologi i Linköping 2015:1). Linköpings universitet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:974834/FULLTEXT01.pdf>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*. 3 (2), 77-101. <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Breed, C. (2020). Incorporating the multiple benefits of urban nature into ecological design. I: Anderson, P.M.L., Douglas, I., Goode, D., Houck, M.C., Maddox, D., Nagendra, H., Tan, P.Y. (red.) *The Routledge Handbook of Urban Ecology*. London: Routledge. 784–798.
<https://doi.org/10.4324/9780429506758>
- Centrala Nacka marknadsbolag (2023a). *Sveriges första naturbana stadsdel. Där naturen och det urbana möts på nya sätt. Och trivs tillsammans*. [Broschyr]. Nacka: Centrala Nacka marknadsbolag.
https://www.centralanacka.se/wp-content/uploads/2023/09/CentralaNacka_broschyr_webb.pdf [2023-10-10]
- Centrala Nacka marknadsbolag (2023b). *En naturban strategi – för hållbar stadsutveckling*. <https://centralanacka.se/2023/12/naturbant-i-havrekvarnen/> [2023-12-22]
- C/o City (2023). *Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning 2.0*. [Broschyr]. Andra upplagan. C/o City. https://www.cocity.se/wp-content/uploads/2023/03/ekosystemtjanster-i-stadsplanering_low.pdf [2023-04-20]
- Gehl Architects & Nacka kommun (2019). *Stråk och platser i Nacka Stad. Vision för Identitet & Program i de offentliga rummen*. Nacka kommun.
<https://www.nacka.se/4a4bcf/contentassets/b134c3dcc3604d9394be110aadf7971f/strak-och-platser-i-nacka-stad-laguppl.pdf>
- Goode, D. (2020). Urban ecology. Its boom in the first two decades of the twenty-first century. I: Anderson, P.M.L., Douglas, I., Goode, D., Houck, M.C., Maddox, D., Nagendra, H., Tan, P.Y. (red.) *The Routledge Handbook of Urban Ecology*. London: Routledge. 45–55. <https://doi.org/10.4324/9780429506758>
- Grahn, P. & Stoltz, J. (2021). Perceived Sensory Dimensions: An Evidence-based Approach to Greenspace Aesthetics. *Urban Forestry & Urban Greening*. Vol. 59 (2021). 126989. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2021.126989>
- Gunnarsson, B. & Hedblom, M. (2023). Biophilia revisited: nature versus nurture. *Trends in Ecology and Evolution* Vol. 38 (9), 792 – 794.
<https://doi.org/10.1016/j.tree.2023.06.002>

- Hedblom, M. & Ode Sang, Å. (2020). Urban nature and its potential to contribute towards human well-being. I: Anderson, P.M.L., Douglas, I., Goode, D., Houck, M.C., Maddox, D., Nagendra, H., Tan, P.Y. (red.) *The Routledge Handbook of Urban Ecology*. London: Routledge. 608–615.
<https://doi.org/10.4324/9780429506758>
- Holgerson, S. & Hult, A. (2020). Spatial Myopia: sustainability, urban politics and Malmö city. *International Journal of Urban Sustainable Development*. Vol. 13 (2), 159-173. <https://doi.org/10.1080/19463138.2020.1855432>
- Iverson-Nassauer, J. (1995). Messy Ecosystems, Orderly Frames. *Landscape Journal*. 14(2), 161-169. <https://doi.org/10.3368/lj.14.2.161>
- Jorgensen, A. & Tylecote, M. (2007). Ambivalent landscapes—wilderness in the urban interstices. *Landscape Research*. 32(4), 443-462.
<https://doi.org/10.1080/01426390701449802>
- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*. 15, 169–182.
[https://doi.org/10.1016/0272-4944\(95\)90001-2](https://doi.org/10.1016/0272-4944(95)90001-2)
- Lees, L. (2000). A reappraisal of gentrification: towards a 'geography of gentrification'. *Progress in Human Geography*. Vol. 24 (3), 389-408.
<https://doi.org/10.1191/030913200701540483>
- Matta, C. (2019). Qualitative Research Methods and Evidential Reasoning. *Philosophy of the Social Sciences*. Volym 49 (5), 385–412.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0048393119862858>
- McIntyre, N.E. (2020). Urban areas and urban ecology. I: Anderson, P.M.L., Douglas, I., Goode, D., Houck, M.C., Maddox, D., Nagendra, H., Tan, P.Y. (red.) *The Routledge Handbook of Urban Ecology*. London: Routledge. 5–12.
<https://doi.org/10.4324/9780429506758>
- Morgan, D.L. (2013). Pragmatism as a Paradigm for Social Research. *Qualitative Inquiry*. Vol. 20 (8), 1045–1053. <https://doi.org/10.1177/1077800413513733>
- Nacka kommun & Centrala Nacka marknadsbolag (2021). *Naturban gestaltning*. [Broschyr]. Nacka kommun. <https://www.nacka.se/4a62a3/contentassets/9271a75b2b8642b7bafbf2a8a7e41d8/naturban-gestaltning.pdf> [2023-02-21]

- Nacka kommun (u.å.). *Gestaltningssprogram Nya Gatan, stadshusområdet*. Nacka: Nacka kommun.
https://infobank.nacka.se/ext/Bo_Bygga/stadsbyggnadsprojekt/Stadshusomrade_t/Antagande/Underlag%20Gestaltningssprogram.pdf
- Nacka kommun (2011). *Grönstrukturprogram*. Nacka: Nacka kommun.
http://infobank.nacka.se/ext/bo_bygga/planer_program/gronprogram.pdf
- Nacka kommun (2015). *Detaljplaneprogram för Centrala Nacka*. Dnr: KFKS 2002/269-212.
- Nacka kommun (2017). *Nya gatan, stadshusområdet. Detaljplan för Nya gatan, stadshusområdet, del av fastigheten Sicklaön 134:1 m.fl, på västra Sicklaön, Nacka kommun*. Dnr: KFKS 2014/967-214:9237.
- Nacka kommun (2018). *Hållbar framtid i Nacka. Översiktsplan för Nacka kommun*. Dnr: KFKS 2016/704.
- Nacka kommun (2020). *Nya Gatan, Elverkshuset. Detaljplan för Nya gatan, Elverkshuset, fastigheten Sicklaön 134:26 m.fl, på västra Sicklaön, Nacka kommun*. Dnr: KFKS 2015/399-214:9237.
- Nacka kommun (2021a). *Inbjudan till naturban markanvisningstävling*. [Broschyr] Nacka kommun.
<https://www.nacka.se/4a6607/contentassets/9271a75b2b8642b7baf2a8a7e41d8/inbjudan-fran-nacka-kommun-naturban-markanvisningstavling-2021.pdf>
[2023-04-20]
- Nacka kommun (2021b). *Centrala Nacka marknadsbolag AB*.
<https://www.nacka.se/kommun--politik/organisation/kommunala-bolag/centrala-nacka-marknadsbolag-ab/> [2023-05-04]
- Nacka kommun (2022a). *Klimatneutrala Nacka*. <https://www.nacka.se/boende-miljo/miljo-klimat-och-hallbarhet/klimatneutrala-nacka-2030/> [2023-02-27]
- Nacka kommun (2022b). *Tilldelningsbeslut för naturban markanvisningstävling, Parkkvarter 2, Centrala Nacka*. Kommunstyrelsen § 7 Dnr: KFKS 2019/631 (2022-01-24).
- Nacka kommun (2023). *Statistik om Nacka*. <https://www.nacka.se/kommun--politik/ekonomi-och-statistik/statistik/> [2024-02-04]

- Nationalencyklopedin (u.å.). *Miljöpsykologi*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/miljöpsykologi> [2023-11-11]
- Naturvårdsverket (2015). *Guide för värdering av ekosystemtjänster*. (Rapport 6690).
Naturvårdsverket.
<https://www.naturvardsverket.se/4ac2e7/globalassets/media/publikationer-pdf/6600/978-91-620-6690-1.pdf>
- Naturvårdsverket (u.å.). *Naturbaserade lösningar*.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatanpassning/naturbaserade-losningar> [2023-03-20]
- Nesbitt, L., Sax, D. L. & Quinton, J. (2022). Improvement, not displacement: A framework for urban green gentrification research and practice. *Environmental Science & Policy*. Vol. 137, 373 – 383.
<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2022.09.013>
- Pataki, D. E. (2020). Ecosystem disservices from urban nature. I: Anderson, P.M.L., Douglas, I., Goode, D., Houck, M.C., Maddox, D., Nagendra, H., Tan, P.Y. (red.) *The Routledge Handbook of Urban Ecology*. London: Routledge. 571–583.
<https://doi.org/10.4324/9780429506758>
- Region Stockholm (u.å.). *Beslut och handlingar. 2013 års Stockholmsförhandling*.
<https://nyatunnelbanan.se/barkarby/beslut-och-handlingar/>
[2023-05-03]
- Riikonen, J. (2023). Staden som reklamskylt för naturvärden. *Tidskriften Stad*, 16 mars. <https://movium.slu.se/nyheter/staden-som-reklamskylt-foer-naturvaerden/> [2023-04-01]
- Selman, P. (2012) *Sustainable Landscape Planning. The Reconnection Agenda*. Första upplagan, Routledge.
- Stockholm Resilience Centre TV (2013). *Urban ecology*. [Video].
<https://www.youtube.com/watch?v=klAGwjZEQVo> [2023-03-15]
- Stockholms läns landsting (2018). *Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen. RUFs 2050. Europas mest attraktiva storstadsregion*. (Rapport 2018:10).
Stockholms läns landsting. <http://www.rufs.se/globalassets/e.-rufs-2050/rufs-regional-utvecklingsplan-for-stockholmsregionen-2050-tillganglig.pdf>

Torsson-Freij, G. (2020). *En levande stad i Nacka. En studie om rationaliseringar i planeringen av stadsbyggnadsprojektet Centrala Nacka och konceptet Naturban*. Stockholms universitet. Kulturgeografiska institutionen. <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1484382/FULLTEXT01.pdf>

Figurförteckning

Framsida: Amanda Wahlén/Sweco (2023). *Konstnärliga perspektiv för Centrala Nacka*. [arkitekturvisualisering]. <https://www.nacka.se/stadsutveckling-trafik/har-planerar-och-bygger-vi/sok-projekt-pa-namn/centrala-nacka/illustrationer-over-framtidens-centrala-nacka/> [2023-06-27]

Figur 3: Nacka kommun. (2023). *Utdrag ur digital kartdatabas. SWEREF 99 18 00, RH2000*. Webbkarta [Kartografiskt material]. <https://webbkarta.nacka.se> [2023-04-02]

Figur 5: Gehl Architects/Nacka kommun. (2019). *Nackas identitet. Dåtid – nutid – framtid*. [illustration]. <https://www.nacka.se/4a4bcf/contentassets/b134c3dcc3604d9394be110aadf7971f/strak-och-platser-i-nacka-stad-laguppl.pdf> [2023-03-12]

Figur 6: Amanda Wahlén/Sweco (2023). *Konstnärliga perspektiv för Centrala Nacka*. [arkitekturvisualisering]. <https://www.nacka.se/stadsutveckling-trafik/har-planerar-och-bygger-vi/sok-projekt-pa-namn/centrala-nacka/illustrationer-over-framtidens-centrala-nacka/> [2023-06-27]

Figur 9: The New Division/Boverket. (u.å). *Grafiskt material för ekosystemtjänster*. [ikoner]. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/planeringsfragor/ekosystemtjanster/grafiskt-material-ekosystemtjanster/> (CC BY-ND 4.0) [2023-12-28]

Figur 13: Lovisa Gyllenswärd/Nacka kommun. (2023). [illustration]

Figur 14: Belatchew. (u.å.). *Grønn, ett urbant stads kvarter i Nacka*. [arkitekturvisualisering]. <https://belatchew.com/projekt/naturban/> [2023-04-14]

Figur 15: Urban Design. (u.å.). *Nya Gatan*. [arkitekturvisualisering]. https://www.urbandesign.se/portfolio_page/nya-gatan/ [2023-10-28]

Figur 16: Amanda Wahlén/Sweco. (u.å.). *Visionsbild stadshusparken*. [arkitekturvisualisering]. <https://centralanacka.se/2022/12/gront-ljus-for-stadshusparken/> [2023-03-05]

Övriga figurer: Gyllenswärd, L. (2023). [illustrationer]